Ἀριθ. 120 – Λεπτὰ εἴκοσι.

ΕΤΟΣ Γ'.

ΕΣΤΙΑ

ΕΚΔΙΔΟΤΑΙ ΚΑΤΑ ΚΥΡΙΑΚΗΝ

Τόμος Πέμπτος — Συνδρομὴ ἐτησία: Ἐν Ἑλλάδι φρ. 10, ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φρ. 20.—Αἱ συνδρομαὶ ἄρχονται ἀπὸ 1 Ἰανουαρίου ἑκάστου ἔτους καὶ εἶνε ἐτήσιαι—Γραφεῖον τῆς Διευθύνσεως: Ὁδὸς Σταδίου, 6 — 16 Ἀπριλίου 1878

ΠΑΝΟΜΟΙΟΤΥΠΟΝ ΤΩΝ ΥΠΟΓΡΑΦΩΝ ΤΟΥ Ἀλῆ πασσᾶ, Μουχτὰρ πασσᾶ καὶ Ἰουσοὺφ Ἀράπη.

Ἡ πρώτη τῶν ἀνωτέρω σφραγίδων εἶνε ἡ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ, τοῦ τελευταίου τούτου ἤλου τῆς ἑλληνικῆς σταυρώσεως· μετ' αὐτὴν ἕπεται ἡ ὑπογραφὴ τοῦ υἱοῦ του Μουχτὰρ Πασσᾶ, ἔραστοῦ τῆς Φροσύνης, καὶ ἡ τοῦ αἱμοσύρου Ἰουσοὺφ Ἀράπη, τοῦ σκληροτέρου καὶ ἀπανθρωποτέρου πάντων τῶν ὁπλαρχηγῶν τοῦ φοβεροῦ δυνάστου. Αἱ ἀπαίσιοι αὗται ὑπογραφαὶ ἐλήφθησαν ἐξ ἐπισήμων ἐγγράφων, ἀπευθυνθέντων «Πρὸς τοὺς προέδρους καὶ κυβερνήτας τῆς Ἁγίας Μούρας», εὐμενῶς δὲ ἐκοινοποιήθησαν ἡμῖν ὑπὸ τοῦ κ. Ἀριστοτέλους Βαλαωρίτου.—«Ἂν ἦνε ἀληθὲς, γράφει ἡμῖν ὁ προσφιλὴς ποιητὴς, ὅτι τὸ ὕφος ἐνδεικνύει τὸν ἄνθρωπον, εἶνε ἐπίσης ἀληθὲς, ὅτι ὑπογραφαί τινες πρέπει νὰ θεωρηθῶσιν ὡς πιστὸν ἀπεικόνισμα τῆς ψυχῆς τοῦ γράφοντος. Παρατήρησον μετὰ προσοχῆς τὴν ὑπογραφὴν τοῦ αἱμοσταγοῦς Ἰουσοὺφ Ἀράπη, ἐρεύνησον ἓν πρὸς ἓν τὰ γράμματά της, καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι θ' ἀνακαλύψῃς ἐν αὐτοῖς τὰ ἀναρίθμητα ἐκεῖνα σύνεργα δι' ὧν ἐβασάνιζεν ὅσους δὲν ὑπετάσσοντο εἰς τὰς θελήσεις τοῦ Κυρίου του ἢ τὰς ἐδικάς του, ὅλας τὰς στρεβλώσεις, τὰς ἀπαγχονίσεις, τοὺς ἀποκεφαλισμοὺς, τὰς καθηλώσεις, τοὺς διαβολισμοὺς, τὰς ἀπάτας, ἃς μετεχειρίζετο πρὸς κατατρόπωσιν τῆς δυστυχοῦς Ἠπείρου. Τοιαῦται ἐπιστολαὶ τοῦ ἀποτροπαίου τούτου δαίμονος ὑπάρχουσι πολλαὶ ἐν τῷ ἀρχειοφυλακείῳ τῆς Λευκάδος, ἅπασαι δὲ εἶνε γεγραμμέναι παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου.»

Σ. τ. Δ.

ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ ΤΟΥ ΑΛΗ ΠΑΣΣΑ

Ἐπέσανε τὰ Γιάννινα σιγὰ νὰ κοιμηθοῦνε,
Ἐσβύσανε τὰ φῶτά τους, ἐκλείσανε τὰ μάτια.
Ἡ μάνα σφίγγει τὸ παιδὶ βαθειὰ στὴν ἀγκαλιά της,
Γιατ' εἶναι χρόνοι δύστυχοι καὶ τρέμει μὴ τὸ χάσῃ.
Τραγοῦδι δὲν ἀκούεται, ψυχὴ δὲν ἀνασαίνει.
Ὁ ὕπνος εἶναι θάνατος, καὶ μνῆμα τὸ κρεββάτι,
Κ' ἡ χώρα κοιμητήριο, κ' ἡ νύχτα βημοκλῆσι.

Ἄγρυπνος ὁ Ἀλήπασσας ἀκόμη δὲν νυστάζει
Κ' εἰς ἕνα δέρμα λειονταριοῦ βρίσκεται ξαπλωμένος.
Τὸ μέτωπό του εἶναι βαρὺ, θολὸ, συγνεφιασμένο
Καὶ τῶβαλεν ἀντίστυλο τὸ χέρι του, μὴ πέσῃ.
Χαϊδεύει μὲ τὰ δάχτυλα τὰ κάτασπρά του γένεια
Ποῦ σέρνονται 's τοῦ λειονταριοῦ τὴ φοβερὴ τὴ χήτη.
Ἀγκαλιασμένα τὰ θεριὰ, σοῦ φαίνεται πῶς ἔχουν
Ἕνα κορμὶ δικέφαλο· τὸ μάτι δὲ γνωρίζει
Ποιὸ τάχα νἂν τὸ ζωντανὸ καὶ ποιὸ τὸ σκοτωμένο.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ.

* * *

Ὁ Ἀλῆς ἐγεννήθη τὸ 1741 ἐν Τεπελενίῳ. Τὸ μικρὸν αὐτὸ χωρίον κεῖται παρὰ τὴν Βογιοῦσσαν, τὸν ποταμὸν τῶν στεναγμῶν, περιβαλλόμενον ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ ἀποτόμων τιτανούχων ὀρέων. Εἶνε δὲ καὶ ἡ φύσις αὐτὴ κατὰ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῆς Ἀλβανίας ἀγρία καὶ ἀπαισία ὡς οἱ ἄνθρωποι. Ἡ φάραγξ τοῦ Τεπελενίου εἶνε διαρκὴς διατριβὴ ἀνέμων καὶ καταιγίδων, οὐδὲν δὲ δένδρον οὔτε θάμνος προκύπτει ἐπὶ τῶν βραχωδῶν τῆς Βογιούσσης κλιτύων. Ἐν μέσῳ τοιαύτης φύσεως ηὔξησεν ὁ Ἀλῆς, ἄγριον ἀλλὰ ρωμαλέον τέκνον τῶν ὀρέων καὶ τῆς ἐρημίας, καὶ νέον ἔτι ἐφάνη προκαλοῦσα αὐτὸν οὕτως εἰπεῖν ἡ μοῖρα εἰς ἐκδίκησιν τῆς εἰς τὴν οἰκογένειαν αὐτοῦ προστριβείσης σκληρᾶς ὕβρεως, τοῦ διωγμοῦ καὶ τῆς ἐξώσεως τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. Ἀπὸ παιδὸς ἐμαρτύρει ἐναργῆ τὴν διάνοιαν καὶ ζωηρὸν τὸ πνεῦμα, ἀποτελῶν ἐμφαντικωτάτην ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἤρεμον ἦθος τῶν τούρκων αὐτοῦ ὁμηλίκων. «Τὸ ἀνήσυχον αὐτοῦ πνεῦμα», διηγεῖται ὁ Ἱερώνυμος Δὲ λὰ Λάνς, «κατεδηλώθη ἅμα τῇ ἐξόδῳ αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ γυναικωνίτου· διότι παρετηρεῖτο συνήθως ἐπ' αὐτοῦ προπέτεια καὶ δραστηριότης ξέναι πάντη εἰς τοὺς φύσει ὑπερηφάνους καὶ σοβαροὺς τούρκους. Ὁσάκις ἠδύνατο νὰ ἐκφύγῃ τοῦ πατρικοῦ οἴκου, ἔσπευδεν εἰς τὰ ὄρη, καὶ ἐπλανᾶτο ἐν μέσῳ χιόνων καὶ δρυμῶν· μάτην δὲ προσεπάθει νὰ ὑποτάξῃ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ ὁ πατήρ του. Σκληροτράχηλος καὶ δυσμαθής, ἐξέφευγε τῶν χειρῶν τοῦ διδασκάλου του, καὶ ἐκακοποίει μάλιστα αὐτόν, ὁσάκις ἦτο βέβαιος ὅτι δὲν ἤθελε τιμωρηθῆ». Τὸ λυπηρὸν τοῦ πατρὸς αὐτοῦ τέλος ἐπέδρασε βαθέως ἐπὶ τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀλῆ· τὰ πρῶτα δὲ τῆς πείρας αὐτοῦ μαθήματα συνετέλεσαν εἰς κραταίωσιν τῶν ἐντυπώσεων ἐκείνων. Τὸ 1782 ἐτάχθη εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Πασσᾶ Κοὺρτ τοῦ Βερατίου, δεσπόζοντος τῆς μέσης καὶ κάτω

Ἀλβανίας. Τοσοῦτον δὲ εὐηρέστησεν εἰς τὸν Κοὺρτ ὁ ἰταμός, στωμύλος καὶ πνευματώδης νέος, ὥστε ἐμνήστευσεν αὐτῷ τὴν ἰδίαν θυγατέρα. Ἀλλ' αἱ ῥαδιουργίαι ἰσχυρῶν ἀντιπάλων, προσπαθησάντων νὰ δυσφημήσωσι τόν τε χαρακτῆρα καὶ τὸ γένος τοῦ Ἀλῆ, κατώρθωσαν νὰ διαλύσῃ ὁ Κοὺρτ τὴν μνηστείαν, καὶ νὰ δώσῃ τὴν θυγατέρα του εἰς τὸν Ἰβραὴμ Βέην, πλούσιον νυμφίον ἐκ τοῦ γένους τῶν Σινανπασσαλίδων. Τότε ἐδραπέτευσεν ὁ Ἀλῆς κρυφίως ἐκ τοῦ Βερατίου, καὶ κατέστη μετ' ὀλίγον ἀρχηγὸς συμμορίας τυχοδιωκτῶν, ὁποίους συνάγει συνήθως ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐν Ἀλβανίᾳ ὄρεξις ἁρπαγῆς καὶ λείας ἐπιθυμία. Ἠκολούθησαν δ' αὐτῷ εἰς τὴν τοιαύτην στρατείαν ἡ μήτηρ καὶ ἡ ἀδελφή.

Ἡ Χάμκω ἦτο γυνὴ ἐκτάκτου εὐτολμίας καὶ φιλοδοξίας ἀπεράντου. Ὅλη αὐτῆς ἡ ἐμφάνεια καὶ τὸ ἦθος ἐμαρτύρουν σκληρόν τι καὶ ἀνδρῶδες, ἐφαίνετο δὲ συναισθανομένη, ὅτι ἦτο ἄλλη τις Ὀλυμπιάς. Ἀποβαλοῦσα τότε τὴν καλύπτραν καὶ τὴν ἠλακάτην, ἔδραξε τὰ ὅπλα ἵνα πολεμήσῃ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τοῦ υἱοῦ αὐτῆς. Παρὰ τὸ Ζαγόρι συνεπλάκη ὁ Ἀλῆς μετὰ τοῦ στρατοῦ τοῦ Κούρτ, ἀλλ' ἡ μάχη ἔμεινεν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι οἱ Ἀλβανοὶ ἐπεθύμουν ἑκατέρωθεν νὰ παραταθῇ εἰς μῆκος ὁ προσοδοφόρος δι' αὐτοὺς πόλεμος. Ἐντὸς ὀλίγου ὅμως ἤρχισαν ἐξαντλούμενοι οἱ πόροι τοῦ Ἀλῆ· καταληφθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν συντρόφων του, συνελήφθη τέλος αἰχμάλωτος, μετὰ τῆς μητρὸς καὶ τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, ὑπὸ τῶν κατοίκων τοῦ Χορμόβου καὶ τοῦ Γαρδικίου. Ἡ Χάμκω καὶ ἡ Χαϊνίτσα ὑπέστησαν τότε τὰς δεινοτάτας κακοπραγίας, ὅσας λεπτολογοῦσα μοχθηρία δύναται νὰ τεχνηθῇ κατὰ γυναικῶν. Ῥιφθεῖσαι εἰς ὑγρὰν εἱρκτήν, δὲν ἐξήγοντο αὐτῆς εἰμὴ μόνον ὅπως παραδοθῶσιν εἰς τὴν κτηνωδίαν τῶν προκριτωτέρων τούρκων τοῦ Γαρδικίου καὶ τοῦ Χορμόβου. Τὰ παθήματα τῶν δύο γυναικῶν ἐκίνησαν εἰς οἶκτον πολλὰς καρδίας· διαπραγματεύσεις πρὸς ἐξαγορὰν αὐτῶν ἐγένοντο, Ἕλλην δέ τις τέλος προσήνεγκε τὸ ἀναγκαιοῦν ποσόν, καὶ ἀντὶ 22,800 γροσίων ἀπέλυσαν οἱ Γαρδικιῶται τοὺς αἰχμαλώτους αὐτῶν. Ἐννοεῖται ὅτι αἱ βαρέως τα γενόμενα φέρουσαι γυναῖκες ὑπέκαυσαν εὐθὺς παρὰ τῷ Ἀλῆ τὸν πόθον αἱματηρᾶς ἐκδικήσεως. Ἡ μήτηρ του ἐξώρκισεν αὐτὸν νὰ μὴ ἡσυχάσῃ, πρὶν ἢ ἄρδην ἐξεδαφισθῇ τὸ Γαρδίκιον· ἡ δὲ Χαϊνίτσα ἱκέτευεν αὐτὸν νὰ ἀποπλύνῃ τὸ προσγενόμενον εἰς τὸ ὄνομα τῆς οἰκογενείας του αἶσχος. «Τότε μόνον θ' ἀποθάνω ἥσυχος», ἔλεγε συχνάκις, «ὅταν γεμίσω τὸ προσκεφάλαιόν μου μὲ τὰς κόμας τῶν γυναικῶν τοῦ Γαρδικίου».

Καὶ ὁ Ἀλῆς δὲ αὐτὸς κατηγανάκτησεν ἐπὶ τῇ γενομένῃ εἰς τοὺς οἰκειοτάτους αὐτοῦ καταισχύνῃ. Ἐννόησεν ὅμως, ὅτι οἱ ἐχθροί του ἦσαν ἔτι πολὺ ἰσχυροὶ καὶ ὅτι μόνον βαθμηδὸν καὶ ἐκ πλαγίου ἠδύνατο νὰ τοὺς προσβάλῃ. Ἐπὶ μακρὰ ἔτη κατώρθωσε νὰ ὑποκρίνηται, χωνεύων τὸ αἶσχος, ἀλλὰ τὰ ἔτη δὲν ἐπραΰνον τὴν ὀργὴν αὐτοῦ. Ἡ ἐκδίκησις ἦν δι' αὐτὸν ὄψον, ὅπερ ἔπρεπε νὰ φάγῃ κρύον. Ἵνα φθάσῃ εἰς τὸν σκοπὸν αὐτοῦ καὶ δυνηθῇ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ἐχθρούς του, εἶχεν ὁ Ἀλῆς πρὸ πάντων ἀνάγκην δυνάμεως, καὶ εἰς αὐτῆς τὴν ἀπόκτησιν ἔσπευδεν ἐκθύμως· ἐκεῖ δὲ ἔτεινον καὶ πᾶσαι τῆς μητρὸς αὐτοῦ αἱ μακιαβέλειοι συμβουλαί, ἥτις ἔλεγε καὶ ἐπανέλεγεν αὐτῷ πάντοτε ὅτι ἡ ἐπιτυχία δικαιολογεῖ πάντα. «Υἱέ μου, ἔλεγεν αὐτῷ, ὅστις δὲν γνωρίζει νὰ φυλάξῃ τὴν κληρονομίαν αὐτοῦ, εἶνε ἄξιος νὰ τὴν στερηθῇ. Συλλογίσου, ὅτι ἡ τῶν ἄλλων ἰδιοκτησία ἀνήκει εἰς αὐτοὺς μόνον διότι εἶνε ἰσχυρότεροι, καὶ ὅτι γίνεται ἰδική σου, ἅμα κατορθώσῃς νὰ τοὺς τὴν ἁρπάσῃς». Συνῃσθάνετο δὲ καὶ ὁ Ἀλῆς αὐτός, πόσον βαθέως εἶχον ἐντυπωθῆ εἰς αὐτὸν τὰ φοβερὰ ἐκεῖνα τῆς μητρός του ἀξιώματα. «Ὅτε ἀπέθανεν ὁ πατήρ μου», διηγεῖτο βραδύτερον εἰς τὸν Γάλλον Πουκβίλ, «μοῦ ἀφῆκε μόνον μίαν τρύπαν καὶ ὀλίγα στρέμματα γῆς. Ἡ φαντασία μου ἀναῤῥιπιζομένη ὑπὸ τῶν συμβουλῶν τῆς γυναικός, ἥτις μοῦ ἔδωκε δὶς τὴν ζωήν, διότι μὲ ἔκαμε καὶ ἄνθρωπον καὶ βεζύρην, μοῦ ἀπεκάλυψε τὸ μυστήριον τοῦ προορισμοῦ μου. Δὲν ὠνειρευόμην ἄλλο ἢ δύναμιν, θησαυρούς, παλάτια, καὶ ἐν ἑνὶ λόγῳ ὅσα ἐπραγματοποίησεν ὁ χρόνος, καὶ ὅσα ἀκόμη μοῦ ὑπόσχεται, διότι τὸ σημεῖον ὅπου ἔφθασα δὲν εἶνε ἀκόμη ὁ σκοπὸς τῶν ἐλπίδων μου». Ἡ πρώτη ὅμως αὐτοῦ ἀπόπειρα εἰς πραγματοποίησιν τῶν φιλοδόξων σχεδίων τῆς Χάμκως ἀπέτυχε. Ἀρχηγῶν λῃστρικῆς συμμορίας καὶ εἰσβαλὼν εἰς τὸ Χόρμοβον ἀπεκρούσθη καὶ ἔδωκε πρῶτος τῆς φυγῆς τὸ παράδειγμα εἰς τοὺς ὀπαδούς του. Ἡ Χάμκω ἐξεῤῥάγη εἰς βλασφημίας, ἰδοῦσα αὐτὸν οὕτωσι ἐπιστρέφοντα, καὶ τείνουσα πρὸς αὐτὸν τὴν ἠλακάτην, ἣν εἶχεν ἀναλάβει μετὰ τὴν αἰχμαλωσίαν αὐτῆς, τῷ προσεφώνησε ταῦτα: «Πήγαινε δειλὲ νὰ νήθῃς μὲ τὰς γυναῖκας τοῦ χαρεμίου, διότι αὐτὸ τὸ ἔργον σοῦ ἁρμόζει κάλλιον παρὰ τὰ ὅπλα»· καὶ αἱ μετὰ ταύτην δὲ ἐπιχειρήσεις τοῦ Ἀλῆ, περιφερομένου δίκην πλάνητος ἱππότου εἰς Εὔβοιαν καὶ Θεσσαλίαν, ἁρπάζοντος αἶγας καὶ πρόβατα καὶ λῃστεύοντος τοὺς ἕλληνας ῥαγιάδες, οὐδόλως ἀπέβησαν εἰς ὄφελός του.

Ὁ Ἀλῆς ἠρέσκετο, ὡς συνειθίζουσιν οἱ ὀψίδοξοι, ἐπανερχόμενος ἀπὸ τῆς βραδυτέρας του εὐτυχίας εἰς τὰς ἀφανεῖς τοῦ σταδίου του ἀρχάς, ἵνα καταδεικνύῃ συγχρόνως τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰς προσπαθείας, δι' ὧν εἶχε κατορθώσει νὰ ὑψωθῇ. Ἡ διήγησις δὲ αὐτοῦ, ὅτι ἐπλανήθη εἰς τὰ ὄρη ἔχων 60 μόνον παράδες, ὅτι ἐπώλησε καὶ αὐτὸ τοῦ τὸ ξίφος, καὶ ὅτι ἐν τῇ ἐσχάτῃ του ἀπορίᾳ

εὗρε θησαυρόν, τῷ ἐχρησίμευε, καί τοι πολὺ ἀπεῖχε τῆς βεβαιότητος, ὅπως αὐξάνῃ τὴν περιβάλλουσαν τὸ πρόσωπόν του μυστηριώδη λάμψιν. Καὶ αὐτὸς δὲ οὗτος βραδύτερον τὴν ὠνόμαζε μῦθον, ἐπινοηθέντα ὑπὸ ψευδολόγου τινὸς διδασκάλου Βαλλίδα, προσέθετεν ὅμως, ὅτι καλὸν εἶνε νὰ πιστεύηται θαύματος μετέχουσα ἡ εὐτυχία του. «Ἄχ!» ἔλεγε στενάζων εἰς τὸν Πουκβίλ· «νὰ μὴν ἔλθω προτήτερα εἰς τὸν κόσμον! μὲ τὴν βοήθειαν ὀλίγων τρελλῶν θὰ ἐγινόμην προφήτης».

Τὴν πρώτην βελτίωσιν τῆς καταστάσεως αὐτοῦ κατώρθωσεν ὁ Ἀλῆς δι' ἐπωφελοῦς συνοικεσίου, ὅπερ συνῆψε μετὰ τῆς Ἐμινές, θυγατρὸς τοῦ Πασσᾶ τοῦ Δελβίνου. Εἶτα ἤρχισε σπουδαίως σκεπτόμενος νὰ δημιουργήσῃ ἑαυτῷ ἰδίαν δύναμιν, καὶ νὰ κρατήσῃ οὕτω τοῦ Τεπελενίου, τῆς γενεθλίου αὐτοῦ πόλεως Εἰς τοῦτο δὲ προέβη μετὰ τῆς περισκέψεως ἐκείνης καὶ τῆς γαλεώδους πανουργίας, ἥτις χαρακτηρίζει πάσας αὐτοῦ τὰς ἐπιχειρήσεις. «Ἠσθανόμην», διηγεῖτο εἰς τὸν Πουκβίλ, «τὴν ἀνάγκην νὰ ῥιζώσω ἀσφαλῶς εἰς τὸν τόπον μου, ὅπου εἶχον πιστοὺς ὀπαδοὺς καὶ φοβεροὺς ἐχθρούς· τοὺς τελευταίους τούτους ἔπρεπε νὰ ἐξοτρύνω ἐκ παντὸς μέσου εἰς παράπτωμά τι, ἵνα τοὺς καταστρέψω ἀθρόους· οὕτω δὲ διενοήθην τὸ ἑξῆς:—Ἐσυνείθιζον, μετὰ τὰς θηρευτικάς μου ἐκδρομὰς νὰ ἀναπαύωμαι ὑπὸ τὴν σκιὰν δάσους τινὸς παρὰ τὴν Βεύτζαν, καὶ νὰ κοιμῶμαι ἐκεῖ τὴν μεσημβρίαν. Ἔστειλα λοιπὸν ἕνα τῶν ἐμπίστων μου πρὸς ἐκείνους οἵτινες μὲ ἐμίσουν, καὶ τοῖς ἐπρότεινα δι' αὐτοῦ νὰ μὲ φονεύσωσιν· ἐγὼ δὲ μετέβην ἐν σπουδῇ πρὸ τῶν ἐχθρῶν μου εἰς τὸν τόπον τῆς ἐντεύξεως, καὶ ἔδεσα ὑπὸ τὸ φύλλωμα τῶν δένδρων μίαν αἶγα, ἣν φιμώσας ἐκάλυψα διὰ τοῦ μανδύου μου. Εἶτα διὰ πλαγίων ὁρόμων ἐπέστρεψα μετημφιεσμένος εἰς τὸ σεράγιόν μου, καθ' ἣν στιγμὴν ἐπυροβόλουν καὶ μὲ ἐφόνευον. Μέρος τῶν ἀνθρώπων μου ἐνεφανίσθη τότε, ἅμα ἀκουσθέντος τοῦ κρότου, καὶ τοῦτο κατὰ παραγγελίαν μου, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν οἱ ἐχθροί μου νὰ πλησιάσωσι καὶ ἀνακαλύψωσι τὴν ἀλήθειαν. Ἐπέστρεψαν οὕτως οἱ δῆθεν φονεῖς μου εἰς Τεπελένιον, ἀναφωνοῦντες:—ὁ Ἀλῆς δὲν ὑπάρχει πλέον, τὸν ἐξεφορτώθημεν!—Ἡ εἴδησις εἰσεχώρησεν εἰς τὸν γυναικωνίτην, καὶ ἐγὼ ἤκουον συνάμα τοὺς θρήνους τῆς μητρός μου καὶ τὰς κραυγὰς τῶν ἐχθρῶν μου. Ἀφῆκα ὅμως νὰ κορυφωθῇ τὸ σκάνδαλον, καὶ ἀνέμεινα νὰ τοὺς μεθύσῃ ἐντελῶς ὁ οἶνος καὶ ἡ χαρά. Τότε δέ, σημείου δοθέντος, ἐπέπεσον κατ' αὐτῶν μετὰ τῶν ὀπαδῶν μου. Τὸ δίκαιον ἦτο ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ πρὶν ἐξημερώσῃ τοὺς κατέστρεψα πάντας, καὶ διένειμα τὰ κτήματα καὶ τὰς οἰκίας των εἰς τοὺς ἀνθρώπους μου. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἠδυνάμην νὰ εἴπω ὅτι τὸ Τεπελένιον ἦτο ἰδικόν μου».

Ἱδρύσας οὕτως ἰδίαν δύναμιν ὁ Ἀλῆς, προέβη βαθμηδὸν περαιτέρω ἐν τῇ ὁδῷ τῆς βίας καὶ τῆς διαφθορᾶς. Ἁπλοῦς ἔτι στασιώτης ὤν, ἐγλίχετο ὅμως μείζονος δόξης· τὰ τεταραγμένα ἐν Ἀλβανίᾳ πράγματα καὶ αἱ ἀτελεύτητοι συγκρούσεις καὶ ῥαδιουργίαι παρέσχον τὴν καλλίστην εὐκαιρίαν εἰς πονηρὸν καὶ οὐδὲν εὐλαβούμενον πνεῦμα ὅπως ἀναβῇ ἀπὸ βαθμίδος εἰς βαθμίδα. Πρώτη δὲ αὐτοῦ λεία ὑπῆρξε τὸ Πασσαλίκιον τοῦ Δελβίνου. Ὁ πενθερὸς αὐτοῦ Πασσᾶς τοῦ Δελβίνου, ἀναμιχθεὶς εἰς τὰς ῥωσομαυροβουνιακὰς περιπλοκὰς τοῦ 1767 εἶχεν ἀποκεφαλισθῆ ἐν Βιτωλίοις. Διάδοχος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ ἐξ Ἀργυροκάστρου Ἀλῆ Πασσᾶς, μεθ' οὗ ὁ Ἀλῆς εἶχε νυμφεύσει τὴν ἀδελφὴν αὐτοῦ Χαϊνίτσαν, ἐλπίζων νὰ φθάσῃ ταχύτερον διὰ τοῦ μέσου τούτου εἰς τὸν σκοπόν του. Ταχέως ὅμως εἶδε σφαλλομένην τὴν ἐλπίδα αὐτοῦ· διότι μετὰ τὸν βίαιον τοῦ γαμβροῦ του θάνατον διωρίσθη ὑπὸ τῆς Πύλης οὐχὶ αὐτὸς ἀλλ' ὁ Σελὶμ Βέη Κόκας εἰς τὴν θέσιν Σαντζὰκ τοῦ Δελβίνου μὲ δύο ἱπποῦριδας. Ἀλλ' ὁ Σελὶμ παρέσχε ταχέως λαβὴν εἰς πτῶσιν αὐτοῦ. Καταλιπὼν τὸ σύστημα τῶν προκατόχων του, οἵτινες ἤριζον ἀδιακόπως πρὸς τοὺς Ἐνετούς, διετέλει εἰς ἀρίστας συνεννοήσεις μετὰ τῶν διοικητῶν τῆς Κερκύρας· ἐξήγειρε δὲ ἀναγκαίως διὰ τῆς τοιαύτης του πολιτικῆς τὴν δυσπιστίαν τοῦ Διβανίου, καὶ ὁ Ἀλῆς, ἄσμενος τοῦ κατασκόπου τὸ ἔργον ἀναλαμβάνων, παρηγγέλθη νὰ ἐπιτηρῇ τὸν Σελίμ. Ἔπραξε δὲ τοῦτο, καὶ μεταβὰς παρὰ τῷ Σελὶμ ἐφιλοξενήθη παρ' αὐτοῦ καὶ κατώρθωσε διὰ θωπευμάτων νὰ κερδήσῃ τὴν εὔνοιάν του.

Ταχέως ἐδόθη αὐτῷ εὐκαιρία νὰ καταστρέψῃ τὸν Πασσᾶν. Ὁ Σελὶμ εἶχε πωλήσει εἰς τοὺς Ἐνετοὺς δάσος τι παρὰ τὴν λίμνην Πελόδα. Κατήγγειλε λοιπὸν αὐτὸν ὁ Ἀλῆς ὡς ἐκποιήσαντα μέρος τῆς δεσποτικῆς γῆς, καὶ ὡς μέλλοντα ἴσως νὰ παραδώσῃ εἰς τῶν ἀπίστων τὰς χεῖρας ὅλην τοῦ Δελβίνου τὴν ἐπαρχίαν, ἂν δὲν ἐλαμβάνετο πρόνοια. «Λυποῦμαι», προσέθηκεν, «ἀποκαλύπτων τοὺς σφετερισμοὺς τοῦ εὐεργέτου μου Σελίμ, ἀλλὰ τὸ συμφέρον τοῦ Σουλτάνου, τοῦ Κυρίου μου, μὲ παρώτρυνεν εἰς τὴν ἀποκάλυψιν ταύτην, ἥτις ἐνδιαφέρει ἐπίσης τὴν θρησκείαν καὶ τὸ κράτος». Χωρὶς νὰ διατάξῃ περαιτέρω τινὰ ἔρευναν, ἔπεμψε τὸ Διβάνιον διαταγὴν θανάτου κατὰ τοῦ Σελίμ, καὶ ἐνετείλατο εἰς τὸν Ἀλῆν τὴν ἐκτέλεσιν αὐτῆς. Ὁ γέρων Πασσᾶς Σελὶμ οὐδόλως ὑπώπτευεν ὁποίαν ἔχιδναν ἔτρεφεν εἰς τοὺς κόλπους του· ὁ δὲ Ἀλῆς, παρὰ πάντα ἱερὸν τῆς ξενίας νόμον, παρεσκεύασε τὸν θάνατον τοῦ φιλοξενήσαντος αὐτὸν ἀνδρός. Καθ' ἑκάστην μετέβαινε παρὰ τῷ ξένῳ αὐτοῦ καὶ ἐθεράπευεν αὐτὸν κατὰ τὰ ἤθη τοῦ τόπου· ἀλλ' ἡμέραν τινά, προφασισθεὶς ἀδιαθεσίαν, παρεκάλεσε τὸν Σελὶμ νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν οἰ-

κίαν του, ἵνα ἀκούσῃ σπουδαίαν τινὰ ἀνακοίνωσιν. Ὁ Σελὶμ ἀπεδέξατο τὴν πρόσκλησιν καὶ ἦλθεν· ἀλλ' ὁ Ἀλῆς εἶχε κεκρυμμένους μισθωτοὺς λῃστὰς ἐντὸς ἐντοιχίου σκευοθήκης, οἵτινες, ἅμα ὡς οὗτος ἀρῆκε νὰ πέσῃ χαμαὶ τὸ κύπελλον τοῦ καφέ, ἐξώρμησαν πρὸς τὸ δοθὲν σημεῖον καὶ ἐπλήγωσαν θανασίμως τὸν Σελίμ. Ἐξέπνευσε δὲ ὀδυνηρῶς ἐλέγχων τὸν προδότα αὐτὸν Ἀλῆν. «Σύ, υἱέ μου, τῷ εἶπε, μοῦ ἀφαιρεῖς τὴν ζωήν; —Μὴ μὲ ἀναμίξῃς, Κύριε, μετὰ τῶν πονηρῶν». Ἡ σωματοφυλακὴ αὐτοῦ ἔδραμε πρὸς τὸν θόρυβον, ἀλλ' εὗρε τὸν Ἀλῆν ἐν μέσῳ τῶν φονέων, ἀνεπτυγμένον κρατοῦντα τὸ φιρμάνιον καὶ κράζοντα ἀπειλητικῶς: «Ἐφόνευσα τὸν προδότην κατὰ διαταγὴν τοῦ ἐνδόξου μας Παδισσά. Ἰδοὺ τὸ αὐτοκρατορικὸν φιρμάνιον!» Ταῦτα ἀκούσαντες, καὶ βλέποντες τὸ ἔγγραφον, προσέκλιναν οἱ Ὀσμανλῆδες ἐνεοὶ ἐκ τοῦ τρόμου, ἐνῷ ἀπεκόπτετο ἡ τοῦ Σελὶμ κεφαλὴ ἀπὸ τοῦ αἱμάσσοντος κορμοῦ. Χότζας τις συνέταξε τὸ *φαταχέτ*, καὶ τὸ κακούργημα ἐκηρύχθη νόμιμον ἐν ὀνόματι τοῦ Θεοῦ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς χάριτος. Ὁ δὲ Ἀλῆς ἔλαβεν ὡς ἀμοιβὴν τὸν τίτλον Τοποτηρητοῦ τοῦ νέου Δερβὲν Πασσᾶ τῆς Θεσσαλίας. Ὠφελήθη ἐκ τῆς ὑποδεεστέρας ταύτης θέσεως, ἵνα συναγάγῃ πλοῦτον, καὶ ἔχων τὴν ἐντολὴν νὰ καθάρῃ τὸν τόπον ἀπὸ τῶν λῃστῶν, κατώρθωσε νὰ νομιμοποιήσῃ τὴν λῃστείαν, διανέμων εἰς τοὺς κλέφτας λῃστρικὰ διπλώματα. Οὕτω δὲ ἡ λῃστεία τοσοῦτον ἐκορυφώθη, ὥστε ἡ συγκοινωνία κατέστη δύσκολος καὶ πολλαχοῦ τῆς χώρας ἀπέβη ἀδύνατος ἡ ὁδοιπορία. Κατὰ τὴν περίστασιν ταύτην συνέβη γεγονός τι καταφαῖνον τὴν ῥιζικῶς διεφθαρμένην τουρκικὴν πολιτικήν. Ὁ μὲν Δερβὲν Πασσᾶς ἀνακληθεὶς εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέτισε διὰ τῆς κεφαλῆς του τοῦ Τοποτηρητοῦ αὐτοῦ τὰς κακουργίας· ὁ Ἀλῆς ὅμως, ἀντὶ νὰ μεταβῇ ὁ ἴδιος, ἀπέστειλεν εἰς Κωνσταντινούπολιν μέρος τῶν διὰ τῆς αἰσχρᾶς ἐκείνης ἐμπορίας κερδηθέντων χρημάτων, καὶ κατώρθωσεν, ὡς εἶχον τότε ἐν τῷ Διβανίῳ τὰ πράγματα, νὰ ἀπαλλαγῇ τῶν συνεπειῶν τῆς ἁρπαγῆς του διὰ τοῦ ἐξ αὐτῆς κέρδους. «Τὸ νερὸν κοιμᾶται, ἀλλ' ἡ ἰδιοτέλεια δὲν κοιμᾶται», ἔλεγε πολλάκις, αὐταρέσκως ἀναμιμνησκόμενος τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐπιτυχίας. Ἡ στρατιωτικὴ αὐτοῦ φήμη εἶχε τοσοῦτον αὐξήσει, ὥστε τὸ 1787, ἐκραγέντος τοῦ μεταξὺ Τουρκίας καὶ τῶν δύο αὐτοκρατοριῶν πολέμου, ἀνετέθη αὐτῷ σπουδαία ἀρχηγία ὑπὸ τὸν μέγαν βεζύρην Γιουσούφ. Συνεπείᾳ δὲ τῶν ἐν τῇ ἐκστρατείᾳ ταύτῃ ὑπηρεσιῶν του ἀπένειμεν αὐτῷ ἡ Πύλη τὸ Πασσαλίκιον τῶν Τρικκάλων, δύο ἱππούριδας καὶ τὸν τίτλον Δερβεντζῆ Πασσᾶ, ἤτοι ἀνωτάτου ἐπόπτου τῶν ὁδῶν τῆς Ῥούμελης. Ἐν δὲ τῶν κυρίων καθηκόντων τοῦ νέου αὐτοῦ ἀξιώματος ἦν ἡ ἐξασφάλισις τῆς ἀπὸ Ἰωαννίνων εἰς Κωνσταντινούπολιν ὁδοῦ καὶ ἡ ἀπὸ τῆς κοιλάδος τοῦ Πηνειοῦ ἐξάλειψις τῆς λῃστείας. Τῆς εὐκαιρίας ταύτης ἐπωφεληθεὶς ὁ Ἀλῆς, διετήρει ἀπροκαλύπτως ἴδιον μισθοφόρον σῶμα, ὅπερ ηὔξησε μέχρι 4,000 ἀνδρῶν, καὶ ταχύτατα κατέδειξε, τῶν στρατιωτῶν του αὐτῶν ἡγούμενος, τί ἠδύνατό τις νὰ προσδοκᾷ παρ' αὐτοῦ. Προσέβαλε τοὺς λῃστὰς ὅπου τῆς πεδιάδος τοὺς ἀπήντησε, καὶ διασκορπίσας ἐδίωξεν αὐτοὺς εἰς τὰ ὄρη. Τοιοῦτον δὲ τὸ ὄνομά του ἐνέπνευσε τρόμον, ὥστε τάξις καὶ ἀσφάλεια ἐκράτησαν πάλιν ἀπὸ τοῦ Πίνδου μέχρι τῶν Θερμοπυλῶν. Οὕτω δὲ ἐξησφάλισεν ἑαυτῷ οὐ μόνον τὴν φήμην δραστηρίου καὶ δεξιοῦ διοικητικοῦ ὑπαλλήλου, ἀλλὰ καὶ τὰ μέσα δι' ὧν ἠδύνατο νὰ καταστῇ ἐπικίνδυνος εἰς τὴν Πύλην.

Τότε διελογίσατο νὰ καταλάβῃ τὸ Πασσαλίκιον τῶν Ἰωαννίνων, δι' οὗ ἐγκαθιστώμενος ἐν μέσῳ τῆς Ἠπείρου ἠδύνατο νὰ δεσπόζῃ πάσης τῆς Ἀλβανίας. Ἡ μήτηρ αὐτοῦ Χάμκω εἶχεν ἐντούτοις ἀποθάνει, καὶ ἡ ἐσχάτη αὐτῆς θέλησις ἐπέτασσεν εἰς αὐτὸν καὶ τὴν ἀδελφήν του ἐκδίκησιν κατὰ τῶν κατοίκων τοῦ Χορμόβου καὶ Γαρδικίου. Ἱκανὸς καὶ τοῦτο λόγος, ὅπως κεντρισθῇ ἔτι μᾶλλον ἡ πρὸς τὸ Πασσαλίκιον τῶν Ἰωαννίνων ὄρεξις αὐτοῦ. Τὰ σιτηρὰ τῆς γονίμου Θεσσαλίας ἦσαν ὅρος ὑπάρξεως διὰ τὴν πόλιν τῶν Ἰωαννίνων, ὁ δὲ Ἀλῆς, ὡς Πασσᾶς τῶν Τρικκάλων, ἐδέσποζε τῆς ἀπὸ Ἠπείρου εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐμπορικῆς ὁδοῦ, ἰδίᾳ δὲ τῆς μεταξὺ Θεσσαλίας καὶ Ἰωαννίνων συγκοινωνίας.

Ἀπὸ τῆς τουρκικῆς κατακτήσεως εἶχον διατηρήσει οἱ τῶν Ἰωαννίνων κάτοικοι εἴδός τι ἡμιελευθερίας ὑπὸ τοὺς Πασσάδες αὐτῶν, ὧν προεκάλουν τὴν ἀνάκλησιν ὁσάκις ἤθελον. Τὸ ἔτος δὲ 1716 ὑπέκυψαν κατὰ πρῶτον εἰς τὸν κεφαλικὸν φόρον, καὶ τὸ 1740 εἰς τὴν ἐξουσίαν Πασσᾶ δύο φέροντος ἱππούριδας, ὅστις ἐξήρτητο προτοῦ ἀπὸ τοῦ βεζύρου τῶν Τρικκάλων. Εἰς ταῦτα ἐθεμελίωσεν ὁ Ἀλῆς πάσας αὐτοῦ τὰς ἀξιώσεις. Ἐμόρφωνεν ἰδίαν φατρίαν μεταξὺ τῶν ἐν Ἰωαννίνοις Ἑλλήνων, καὶ διετήρει ἐν αὐτοῖς πράκτορας, ὑπεκκαίοντας τὴν μεταξὺ τῶν ἐκεῖ μπέηδων διχόνοιαν. Ὅτε δὲ ὁ θάνατος τοῦ τέως Πασσᾶ ὑπῆρξεν ἡ ἀφετηρία βιαίων ἐμφυλίων συγκρούσεων μεταξὺ τῶν φιλοδόξων, καὶ φόνοι ἐγένοντο ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ, καὶ ἔκλεισεν ἡ ἀγορά, εὔκαιρον νομίσας τὴν στιγμὴν ὁ Ἀλῆς, συνήγαγε στρατὸν καὶ ὑπερβὰς τὸν Πίνδον ἐπεφάνη τὸ φθινόπωρον τοῦ 1788 πρὸ τῶν Ἰωαννίνων. Ἀλλ' ἅμα τῇ ἐμφανίσει αὐτοῦ ἐλησμόνησαν τὰς ἔριδάς των οἱ διεστηκότες μπέηδες, καὶ συναθροίσαντες τὰς πολεμικὰς αὐτῶν δυνάμεις συνεπλάκησαν μετ' αὐτοῦ κατὰ τὴν ὕπερθεν τῆς λίμνης χώραν· ἀλλ' ἡττηθέντες ἀπεκρούσθησαν εἰς τὴν πόλιν, καὶ ὁ Ἀλῆς προυχώρησε

μέχρι τῶν τειχῶν τῶν Ἰωαννίνων. Μὴ ἔχων ὅμως ἱκανὸν στρατόν, ἵνα τολμήσῃ ἔφοδον, ἤρχισε παρακαλῶν τοὺς κατοίκους καὶ πολλὰ αὐτοῖς ὑποσχόμενος, καὶ κατέπεισε πολλοὺς τῶν ὀπαδῶν αὐτοῦ νὰ πέμψωσι πρεσβείαν εἰς Κωνσταντινούπολιν, ἐξαιτούμενοι τὸν διορισμὸν αὐτοῦ ὡς Πασσᾶ. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ ἔκβασις τῆς ἀποστολῆς δὲν ἀνταπεκρίθη εἰς τὰς προσδοκίας του· διότι ἡ Πύλη ἀπέπεμψε τοὺς πρέσβεις, διατάσσουσα νὰ διαλύσῃ ὁ Ἀλῆς τὸν στρατὸν αὐτοῦ καὶ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Τρίκκαλα, ὅπου ἦν ἡ δικαιοδοσία του. Ὁ Ἀλῆς ὅμως μανθάνει παρὰ πιστοῦ τινος ὑπηρέτου, προδραμόντος, ὅτι ἡ πρεσβεία του ἀπέτυχε, καὶ ἀποφασίζει νὰ τολμήσῃ πολιτικόν τι πραξικόπημα, ἐξ ἐκείνων ἅτινα ἐπιτυγχάνουσι πάντοτε ἀπέναντι ἀσθενοῦς κυβερνήσεως. Συνεννοεῖται δὲ πρὸς τοῦτο μετὰ τοῦ ὑπηρέτου καὶ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστρεφόντων. Κατὰ τὰ εἰθισμένα οἱ μπέηδες τῶν Ἰωαννίνων ἐξέρχονται εἰς προϋπάντησιν τοῦ αὐτοκρατορικοῦ φιρμανίου καὶ προσκυνοῦσι πλήρεις σεβασμοῦ, φέροντες αὐτὸ ἕκαστος εἰς τὸ μέτωπον εἰς ἔνδειξιν ὑποταγῆς. Ἀναγινώσκεται τότε ἡ διαταγή, καὶ πάντες ἀκούουσι μετ' ἐκπλήξεως, ὅτι ὁ Ἀλῆς διορίζεται Πασσᾶς τῶν Ἰωαννίνων καὶ διατάσσονται πάντες νὰ ἀναγνωρίσωσιν εὐθὺς τὸ ἀξίωμά του. Κεραυνὸς ὑπῆρξε τοῦτο διὰ τοὺς μπέηδες· καὶ ἀντιτάσσονται μέν τινες, ὑποψιθυρίζοντες ὅτι εἶνε πλαστὸν τὸ φιρμάνιον, ἀλλ' οἱ πλεῖστοι προσπαθοῦσι νὰ ἐλκύσωσι διὰ ταχείας ὑποταγῆς τὴν εὔνοιαν τοῦ ἀνδρός, εἰς ὃν προβλέπουσιν ὅτι θὰ περιέλθῃ τὸ Πασσαλίκιον. Οἱ ὀπαδοὶ αὐτοῦ γίνονται δραστηριώτεροι, ὁ δὲ Ἀλῆς ὠφελούμενος τῆς ταραχῆς, εἰσέρχεται θριαμβευτικῶς τὸν Ὀκτώβριον τοῦ 1788 εἰς τὴν πόλιν, καθιστᾷ ἰσχυρὰν φρουρὰν εἰς τὴν δεσπόζουσαν αὐτῆς ἀκρόπολιν, ἀνταμείβει τοὺς φίλους του, καὶ ἀποστέλλει εἰς Κωνσταντινούπολιν νέαν πολυαριθμοτέραν πρεσβείαν, ἥτις πλούσια φέρουσα δῶρα, τὰ ἐνεργητικώτατα εἰς ἐπιτυχίαν τῶν σκοπῶν του μέσα, κατορθοῖ διὰ δωροδοκίας τῶν μελῶν τοῦ Διβανίου τὴν ἀναγνώρισιν τῶν τετελεσμένων γεγονότων. Ὁ λαὸς τῶν Ἰωαννίνων ηὐχαριστήθη ἐκ τῶν γενομένων, καὶ ἄσμενος εἶδεν αὐτὸν μεταβάντα ἀπὸ τῆς δεσποτικῆς πιέσεως μικρᾶς ὀλιγαρχίας εἰς τὸ κράτος ἑνὸς μόνου ἀνδρός, θέντος τέρμα εἰς ἀτελευτήτους ἐμφυλίους διχονοίας. Κερδήσας ὁ Ἀλῆς δι' ὁμοίων μέσων τὸ Πασσαλίκιον τῆς Ἄρτης, καὶ ὑποτάξας τὴν Ἀκαρνανίαν, ἠδύνατο νῦν ἐν ἀνέσει νὰ σκεφθῇ τὴν κατὰ τοῦ Χορμόβου ἐκδίκησιν αὐτοῦ. Οὕτω δέ, κύριος διὰ δόλου τῆς πόλεως γενόμενος, κατέβαλεν αὐτὴν ἄρδην εἰς ἔδαφος, καὶ ὅσους δὲν ἔσωσεν ἡ φυγὴ διήλασεν ἐν στόματι μαχαίρας. Αἰχμάλωτός τις δέ, κατηγορούμενος ὅτι εἶχε βιάσει τὴν Χάμκων, ἐτέθη ἐπάνω ἐσχάρας, ἐστρεβλώθη δι' ἐμπύρων λαβίδων καὶ ἐψήθη διὰ βραδέος πυρός.

Κ. Μενδελσων Βαρθολδη.

[Μετάφρασις Ἀγγέλου Βλάχου].

* * *

Ἐν τῇ δεσποτικῇ καὶ τυραννικῇ τοῦ Ἀλῆ Πασσᾶ φύσει συνεκεντροῦντο ἡ θηριωδεστέρα ἀπληστία καὶ ἀκολασία, ἡ τρομερωτέρα ῥαδιουργία καὶ πανουργία καὶ ἡ αἱμοχαρεστέρα καὶ φρικτοτέρα ἀσυνειδησία περί τε σκοποὺς καὶ μέσα. Τὸ ἄμετρον τῆς φιλοδοξίας του προυδίδετο εἰς τὴν ἐπιμονήν του νὰ εὕρῃ τὸν φιλοσοφικὸν λίθον πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ κράτους του καὶ αὐτοῦ τοῦ βίου του.[1] Ἡ ἐπιτηδειότης, μὲ τὴν ὁποίαν ἐνώπιον μὲν τῆς Πύλης προσεποιεῖτο τὸν εὐπειθέστατον ὑπήκοον, ἐνώπιον δὲ τῶν Τούρκων τὸν ὀρθόδοξον Ὀθωμανόν, καὶ ἐνώπιον τῶν Ἑλλήνων τὸν ἀνεξίθρησκον καὶ φιλελεύθερον ἄνδρα, καὶ ἐνώπιον τῶν Γάλλων τὸν Ἰακωβῖνον (τὸν ἔνθερμον δημοκράτην), καὶ ἐνώπιον τῶν Ἀλβανῶν του τὸν πιστὸν καὶ εἰλικρινῆ ἑταῖρον· ἡ ἀναίδεια αὕτη τῆς ὑποκρισίας καὶ ἡ μελανωτέρα ἀπιστία του τὸν χαρακτηρίζουσιν ὡς τὸν πρῶτον ὅλων τῶν ὁμοφύλων του, τῶν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐξόχων. Οὔτε εὐεργέτης, οὔτε ὀπαδός, οὔτε φίλος, οὔτε συγγενὴς διετηρεῖτο διηνεκῶς εἰς τὴν εὔνοιαν τοῦ ἀπίστου τούτου ἀνδρός. Ἀλλὰ καὶ πρὸς αὐτὸν οὐδεὶς οὐδεμίαν εἶχεν ἐμπιστοσύνην Φράγκοι, Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες ὑπωπτεύοντο αὐτὸν ἐξ ἴσου, καὶ ἐπὶ τέλους καὶ τὰ τέκνα του καὶ οἱ συμπολῖταί του αὐτοὶ τὸν ἐγκατέλιπον. Διότι ἀόριστός τις φόβος ἐπεκάθητο ἐπὶ τῶν ὑπηκόων του ὅλων· περὶ τὸν τράχηλον ἑκάστου, λέγει ὁ ἰατρός του Μεταξᾶς, εἶχε δέσει ὁ Ἀλῆς σχοινίον, τοῦ ὁποίου τὰ ἄκρα ἐν ταῖς χερσί του ἐκράτει. Τὰ πάντα ἐγνώριζεν, ὅσα καὶ πλησίον του καὶ μακρὰν αὐτοῦ συνέβαινον, καὶ τὰ πάντα προσεκτικῶς ἐξήταζεν. Οἱ μακρὰν αὐτοῦ εὑρισκόμενοι πράκτορές του τὸν ὑπηρέτουν μὲ τὸν αὐτὸν ζῆλον ὡς οἱ ἀμέσως περιστοιχοῦντες αὐτὸν ὀπαδοί του, καὶ καθὼς ἐμάνθανε πᾶν τὸ συμβαῖνον ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, ἐν Σμύρνῃ καὶ ἐν αὐτῷ τῷ Διβανίῳ, οὕτως ἐγνώριζεν ὅλα τὰ χωρία καὶ ὅλας τὰς ὁδοὺς τῆς χώρας του, ἣν κατ' ἔτος περιήρχετο. Ἐν τῇ χειρί του ἐκράτει ὁ Ἀλῆς καὶ δικαστήρια καὶ ἀστυνομίαν· αἱ ὁδοὶ ἦσαν ὅλαι τόσον ἀσφαλεῖς, ὥστε, ὡς ἐξεφράζετο ὁ σιωπηλὸς Ἀλβανὸς καλύπτων μὲ τὸ φέσι του τοὺς ὀφθαλμούς του, ἠδύνατό τις καὶ τυφλὸς νὰ περιέλθῃ τὴν χώραν ἀφόβως καὶ ἀκινδύνως. Ὅθεν καὶ οἱ Ἀλβανοί του, οὐ μόνον οἱ βίᾳ καθυποταχθέντες, ἀλλὰ καὶ οἱ μὴ ὑποδουλωθέντες, ἐπρόφερον τὸ ὄνομά του μετὰ σεβασμοῦ, καὶ τὸ ἐξύμνουν ἐν τοῖς ᾄσμασι. Καὶ

1. Περὶ τούτου ἐπείσθη ὁ ἰατρὸς Holland, ὅστις τὸν ἐπεσκέπτετο.

αὐτοὶ οἱ Ἄγγλοι τὸν ἐδόξαζον, καὶ ἔλεγον ὅτι τοὺς Ἀλβανούς του «ἀνέδειξεν ἐν τῶν ἰσχυροτέρων ἐθνῶν τῆς Ἠπείρου». Καὶ οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν αὐτὸν νέον Πύρρον· αὐτὸς δὲ εἰς τοῦτο ἐκολακεύετο, διότι ἀμυδρῶς τῷ προσεμειδία ἡ ἰδέα τῆς κατακτήσεως ὅλης τῆς Ἑλληνικῆς χώρας. Ἀλλ' ὁ πόθος οὗτος δὲν ὑπερέβαινε τὴν χαμερπῆ αὐτοῦ φιλαυτίαν· ἐν τῇ μιαρᾷ καὶ ἀπλήστῳ αὐτοῦ ψυχῇ δὲν ὑπῆρχε τόπος ἱκανός, ὅπως εἰσδύσῃ ἰδέα σοβαρὰ καὶ ἐθνική. Ἠδύνατο μὲν ὁ Ἀλῆς νὰ γείνῃ ὁ ἑκούσιος πλάστης τῆς Ἑλληνικῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ δὲν ἔγεινεν ἢ τὸ ἀκούσιον αὐτῆς ὄργανον· ἠδύνατο μὲν νὰ ἦναι τὸ στήριγμα τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως, ἀλλ' ὑπῆρξε συγχρόνως καὶ τὸ φόβητρον καὶ τὸ θῦμα αὐτῆς· ἠδύνατο μὲν νὰ ἀναδείξῃ τὴν Ἀλβανίαν του ἀνεξάρτητον, ἀλλ' ὅμως ἡ δύναμις τοῦ πνεύματός του δὲν ἦτο ἀρκούντως ἰσχυρὰ νὰ δεχθῇ τὸν χριστιανισμόν, ἀπαραίτητον πρὸς τοῦτο στοιχεῖον. Διότι διαμερισμὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους εἶνε κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ Ἰσλαμισμοῦ ἰδέα ἀρόρητος. «Ἐν μιᾷ θήκῃ δὲν χωροῦσι δύο ξίφη», λέγει τουρκική τις παροιμία.

(Μετάφρασις Ι. Περβάνογλου). ΓΕΡΒΙΝΟΣ.

Ἡ ἑπομένη ἔκθεσις εἶναι μετάφρασις ἀποσπάσματος λόγου περὶ τῶν νεωτάτων ἀρχαιολογικῶν ἀνακαλύψεων καὶ συγγραφῶν, ἐκφωνηθέντος ὑπὸ τοῦ διευθυντοῦ τῆς ἐν Ἀθήναις γαλλικῆς σχολῆς κ. Α. Δουμῶν κατὰ τὴν γενομένην ἐν τῇ σχολῇ φιλολογικὴν θμήγυριν τῇ 17 Μαρτίου, καὶ δημοσιευθέντος ἐν τῷ περιοδικῷ τῆς εἰρημένης σχολῆς. Σ. τ. Δ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὸ 1877.

Μετάφρασις Α. Μ.

....Αἱ νεώταται ἀρχαιολογικαὶ ἀνακαλύψεις, αἱ ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα δούλην καὶ ἐλευθέραν γενόμεναι, εἶναι τόσον πολυάριθμοι, ὥστε ἀδύνατον ἄνευ μακρηγορίας νὰ ὁμιλήσωμεν περὶ αὐτῶν· ἐνταῦθα μόνον ἐπιτροχάδην ποιοῦμεν ἁπλῆν αὐτῶν ὑπόμνησιν. Ἡ ἐπιστήμη ἐπὶ πολὺ θέλει ἀσχοληθῆ περὶ αὐτῶν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας ἐπὶ τῆς μεσημβρινῆς κλιτύος τῆς Ἀκροπόλεως ἀπεκάλυψαν πᾶν ὅ,τι ὑπελείπετο αὐτόθι ἐκ τῆς ἀρχαίας πόλεως· τὸν ναὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ, τὰ περὶ αὐτὸν κτίρια καὶ τὴν στοὰν τὴν συνδέουσαν τὰ δύο θέατρα. Ἀνευρέθησαν δὲ κατὰ τὰς ἀνασκαφὰς τοῦ μέρους τούτου τοσαῦται ἐπιγραφαί, ὥστε εἰς τὰς ἐπιγραφικὰς συναγωγὰς ὡς πρὸς τὸ μέρος τοῦτο τῶν ἡμετέρων μελετῶν θέλουσιν ἀμέσως δημοσιευθῆ προσθῆκαι. Ἡ ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρία διὰ τῶν εἰρημένων ἀνασκαφῶν ἐδιπλασίασε τὴν ἐργασίαν τῶν περὶ τὴν ἑρμηνείαν τῶν ἐπιγραφῶν ἐν Ἀθήναις καὶ ἐν ἁπάσῃ τῇ Εὐρώπῃ ἀσχολουμένων· οὐχ ἧττον ἡ ἀφοσίωσις πάντων δὲν ἤρκεσεν ἄχρι τοῦδε νὰ ἑρμηνεύσῃ τοσαύτην ποικιλίαν ἐπιγραφικῶν μνημείων, ἅτινα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὡς ἐπὶ παραδείγματος τὸ ἀναφερόμενον εἰς τοὺς Χαλκιδεῖς ψήφισμα τῶν Ἀθηναίων, εἶναι μεγίστης σπουδαιότητος. Ἐκ τῶν εἰρημένων ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν 170 ψηφίσματα, 37 ἀναγραφαὶ ταμιακαί, 126 ἐπιγραφαὶ τιμητικαί, 100 ἀναθηματικαὶ τῷ Ἀσκληπιῷ, 12 χορηγικαί, 20 διδασκαλίαι. Τὸ ὅλον δὲ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἀνέρχεται εἰς 1061.

Πρὸς τούτοις ἀνευρέθησαν 1400 τεμάχια γλυφῶν, ἀναγλύφων, ἀνδριάντων καὶ ἄλλων τμημάτων. Ἡ πλουσία συλλογὴ τῶν εἰς τὸν Ἀσκληπιὸν ἀναθημάτων (ex-voto) ἀποτελεῖ ἓν ὅλον μοναδικὸν ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῶν ἀπεικονιζομένων ὑπ' αὐτῶν παραστάσεων, ἃς ἐνέπνεεν ἡ λατρεία τοῦ θεοῦ τούτου. Εὐτυχῶς διευκολύνεται ἡ ἑρμηνεία αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀναγραφῶν τῶν ἀφιερωμάτων, τῶν διατηρουμένων ἐν τῷ ἱερῷ, καὶ τῶν ὁποίων περιεσώθησαν μέχρις ἡμῶν πλεῖστα μέρη.

Συγχρόνως ἡ Ἑταιρία ἐνήργησε καὶ εἰδικὰς ἀνασκαφὰς εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος, καταπλουτίσασα δι' αὐτῶν τὰ τοπικὰ μουσεῖα, ἅτινα συνέστησεν εἰς πολλὰς πόλεις. Ἡ ἵδρυσις τῶν μουσείων τούτων θέλει παράσχει μεγάλας ὠφελείας εἰς τὴν ἐπιστήμην· ἡ δὲ πρωτοβουλία τῆς συστάσεως αὐτῶν εἶναι ἀξία παντὸς ἐπαίνου. Ἡ μέριμνα αὕτη ὑπὲρ τῶν μνημείων τῶν ἐπαρχιῶν εἶναι ἡ ἀρίστη πασῶν. Πρὸ ὀλίγου δ' ἐδημοσιεύθη τῇ φροντίδι τῶν κκ. Dressel καὶ A. Milchhoeffer ὁ κατάλογος τῶν ἐν τῷ μουσείῳ τῆς Σπάρτης ἀρχαιοτήτων. Τὸ μουσεῖον τῶν Θηβῶν περιέχει 206 ἀρχαιότητας, τὸ τῆς Τανάγρας ὑπὲρ τὰς 2000, ὧν ἡ καταγραφὴ ὁσονούπω περατοῦται. Τὰ μνημεῖα ταῦτα προσιτὰ ἤδη τοῖς πᾶσι γενόμενα, θέλουσιν εἰς τὸ μέλλον προφυλαχθῆ ἀπὸ τῆς καταστροφῆς· ἀπαρτίζουσι δὲ οὕτως ἔχοντα συλλογάς, ὧν ὁ τόπος τῆς καταγωγῆς εἶναι σχεδὸν πάντοτε γνωστός, πλουτιζομένας διὰ τῆς προσθήκης ἑκάστοτε νέων ἀντικειμένων.

Ἡ Ἑταιρία ἤδη καθαρίζει τὰ ἀμέσως περὶ τὸ θέατρον τοῦ Βάκχου μέρη ὅπως μελετηθῶσιν αὐτόθι πολλαὶ λεπτομέρειαι τῆς κατασκευῆς. Παρασκευάζεται δὲ πρὸς ἀνασκαφὰς ἐν Ἐλευσῖνι. Ἐσκέφθη πρὸς τούτοις νὰ κατεδαφίσῃ μέρος τοῦ μεσημβρινοῦ τείχους τῆς Ἀκροπόλεως· καὶ ἐὰν τὸ σχέδιον τοῦτο, τὸ ἄλλως δυσεκτέλεστον, πραγματωθῆ, σχεδὸν εἶναι βέβαιον ὅτι θέλουσιν ἀνακαλυφθῆ ἐπιγραφαὶ σπουδαιότεραι τῶν τέως διὰ τῶν τόσων ἐπιτυχῶν ἀνασκαφῶν τῶν δύο τελευταίων ἐτῶν ἀνευρεθεισῶν.

Ὡς πρὸς τὰς ἐν Ὀλυμπίᾳ ἀνασκαφὰς παρατηροῦμεν ὅτι ἡ περιγραφὴ τῶν δεύτερον αὐτόθι ἐπαναληφθεισῶν ἐργασιῶν, οὔπω ἀφίκετο ἡμῖν· οὐχ ἧττον γινώσκομεν ἐν γένει πᾶν ὅ,τι ἡ ἐπιστήμη ὀφείλει εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ταύτην. Πολλαὶ τῶν ἐπιγραφῶν μέχρι τοῦδε ἐδημοσιεύθησαν· πρό τινων δὲ μηνῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν εὑρισκομένων ἐπιγραφῶν ὑπερτερεῖ τοῦ τῶν προηγουμένων· αἱ τοπογραφικαὶ εἰδήσεις εἶναι πολυπληθεῖς. Παραλείποντες ὅμως ἐνταῦθα τὰς μερικὰς συνεπείας τῶν ἐργασιῶν, παρατηροῦμεν ὅτι ἡ μεγίστη ἀξία τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐκεῖ ἐρεύνης συνίσταται εἰς τὴν ἵδρυσιν ἀληθοῦς μουσείου ἐκ τῶν ἀνευρεθέντων ἀνδριάντων καὶ ἀναγλύφων. Ἀποβαίνει δὲ δυνατὴ ἤδη ἡ πλήρης ἀπεικόνισις παντὸς τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου τοῦ ναοῦ τοῦ Διός, καὶ πρὸ πάντων τῶν δύο ἀετωμάτων, ἔργων τοῦ Παιωνίου ἐκ Μένδης καὶ τοῦ Ἀθηναίου Ἀλκαμένους. Ἐκ τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρεύνης τῆς Ὀλυμπίας ἐγνωρίσαμεν μίαν ἔτι σχολὴν γλυπτικῆς, καὶ προσεθέσαμεν ἓν κεφάλαιον εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς τέχνης.

Ὁ ἐν Δήλῳ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος οὐδέποτε ἐγένετο ἀντικείμενον πλήρους ἐρεύνης πρὸς ἀκριβῆ ἀναπαράστασιν. Ὁ γενόμενος ὅμως καθαρισμὸς τῷ 1877 καθιστᾷ εἰς τὸ μέλλον τὸ ἔργον τῆς ἐντελοῦς αὐτοῦ γνώσεως πλῆρες. Τὸ οἰκοδόμημα αὐτοῦ δὲν ἀνάγεται μὲν εἰς τοὺς χρόνους τῆς ἀκμῆς τῆς τέχνης, οὐχ ἧττον ὑπῆρξεν ἓν τῶν περιωνυμωτέρων ἱερῶν τῶν ἀρχαίων, καὶ ὑπὸ τὴν ἔποψιν ταύτην εἶναι ἄξιον σπουδῆς καὶ μελέτης. Αἱ αὐτόθι γενόμεναι ἀνασκαφαὶ δὲν ἀπεκάλυψαν μὲν ἀγάλματα, ἤγαγον ὅμως εἰς φῶς πλῆθὺν ἀναγραφῶν, αἵτινες καθιστῶσί πως ἀναγκαίαν τὴν ἐπανάληψιν τῆς ἱστορίας τῆς πλουσίας θρησκευτικῆς λατρείας ἐν τῇ ἀρχαιότητι. Εὑρέθησαν πρὸς τούτοις ἐν ὅλῳ αὐτόθι ἐπιγραφαὶ ὑπὲρ τὰς διακοσίας ἀκέραιαι καὶ κατὰ τεμάχια.

Αἱ περὶ Δωδώνης ἀνακαλύψεις, ὧν εἴχομεν καθολικήν τινα μόνον γνῶσιν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος, ἐγένοντο ἀκριβέστεραι ἀφ' ἧς ἐδημοσιεύθησαν πίνακές τινες καὶ πολλὰ κείμενα ἐπιγραφῶν. Τὸ σύγγραμμα, τὸ πραγματευόμενον περὶ πάντων τούτων τῶν δωδωναίων μνημείων, μέλλει μετ' ὀλίγον νὰ δημοσιευθῆ. Ἔχει δὲ καὶ τὴν ἀξίαν ὅτι θέτει αὐτὴν ταύτην τὴν συλλογὴν ὑπ' ὄψιν ἡμῶν· τὴν διοίκησιν τοῦ ἱεροῦ, τὸν τρόπον δι' οὗ οἱ εὐσεβεῖς τῆς ἀρχαιότητος συνεβουλεύοντο τὸ μαντεῖον, οὗτινος ἡ φήμη ἀνήρχετο εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας, τὴν κοινωνικὴν καὶ πολιτικὴν κατάστασιν τῶν βορείων Ἑλλήνων ἧττον γνωστὴν τῆς τῶν λοιπῶν. Τοιαῦτα εἶναί τινα τῶν φιλολογικῶν θεμάτων, τῶν διαλευκαινομένων ὑπὸ τῶν ἀνευρεθέντων ἐπιγραφικῶν κειμένων, ἅτινα ὡς τοιαῦτα προκαλοῦσι τὴν προσοχήν. Ποικιλώτατα ἱερὰ ἀντικείμενα, ὀρειχάλκιναι μορφαὶ ἀρχαίου ῥυθμοῦ, σκεύη καὶ οἰκιακὰ κοσμήματα, ὧν συνήθως δύσκολος ἡ εὕρεσις τῆς χρήσεως, ἀποτελοῦσι συλλογὴν πολύτιμον διὰ τὴν πρόοδον τῆς ἀρχαιολογίας.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν Μυκηνῶν κατέπλῆξαν κατ' ἀρχὰς τοὺς ἀρχαιολογοῦντας διὰ τοῦ καινοφανοῦς τῶν τύπων. Κατενοήθη μόνον εὐκόλως πάραυτα ὅτι πάντες ἐκεῖνοι οἱ θησαυροὶ καὶ πάντα τὰ συνοδεύοντα αὐτοὺς ἀντικείμενα, πλήν τινων, ἀνεφέροντο εἰς ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ῥυθμόν. Ἡ ἑνότης τῆς συλλογῆς ἦτο τὸ πρῶτον, ὅπερ ἡ ἐπιστήμη παρετήρησεν. Εἰς τὰ εὑρήματα τῆς πρώτης ἀνασκαφῆς προσέθηκαν σπουδαίαν συμβολὴν αἱ ἔρευναι τῆς ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας, ἰδίᾳ αἱ ἀνακαλύψεις, αἱ γενόμεναι εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ θησαυροῦ τοῦ Ἀτρέως. Ἐνταῦτῳ δὲ αἱ ἀνασκαφαὶ τῶν τάφων ἐν Σπάτᾳ ἔδωκαν πολλὰς χιλιάδας ὑελίνων εὑρημάτων, ὀστεΐνων, κεραμίνων. Ἐκ τῶν ἀντικειμένων δὲ τούτων τινὰ εἶχον καταφανῆ σχέσιν πρὸς τὰ τῶν Μυκηνῶν. Οὕτω δ' ἐγένετο ἓν βῆμα ἔτι πρὸς τὰ πρόσω· ἐβεβαιώθη ὅτι τὰ ἀρχαῖα τῶν Μυκηνῶν δὲν ἦσαν μεμονωμένα, ἀλλ' ἀνῆκον εἰς χρόνους, ὧν τὰ ἱστορικὰ ἴχνη εὑρίσκοντο εἰς ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Προέβη δὲ ἡ ἑρμηνεία καὶ περαιτέρω. Ἐλέχθη καὶ ἀπεδείχθη ὅτι ὁ πολιτισμός, ἐν ᾧ παρήγοντο τὰ ἀντικείμενα περὶ ὧν ὁ λόγος ἤνθει ἐν Ῥόδῳ, ἐπὶ παραδείγματος ἐν Ἰαλυσῷ· ὅτι παρετηρήθησαν ἴχνη αὐτοῦ ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους, καὶ δὴ ἐν οἰκίαις τῆς Θήρας, ἃς ἐκάλυψαν τὰ αὐτόθι γεωλογικὰ φαινόμενα, ὧν γέννημα εἶναι ἡ σημερινὴ μορφὴ τῆς νήσου· ὅτι ἡ ἐπίδρασις τοῦ πολιτισμοῦ τούτου καταδεικνύεται εἰς σειρὰν ἀρχαιοτήτων τῆς Κύπρου καὶ εἰς αὐτὰ ἔτι τὰ βόρεια μέρη τῆς Ἑλλάδος, ὡς μαρτυροῦσι μνημεῖά τινα τοῦ Ἰσαρλίκ.

Οὕτω διὰ τῶν ἀρχαιολογικῶν αὐτῶν ἐργασιῶν ἔχομεν ἤδη πλουσίαν συλλογὴν καινοφανῶν ἀρχαιοτήτων, διαφορωτάτης καταγωγῆς, ἔχουσαν ταύτην τὴν μεγάλην ἀξίαν ὅτι παριστᾷ κατάστασιν τεχνουργίας οὐχὶ ἰδιαζούσης ἔν τινι χώρᾳ, ἀλλὰ τὴν ὁποίαν φαίνεται ὅτι ἅπας ὁ ἀρχαῖος κόσμος ἐγνώρισεν. Ἀπεκαλύφθη λοιπὸν ἡμῖν διὰ τούτων μία χρονικὴ περίοδος τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀρχαίου κόσμου, περίοδος ἥτις πρέπει μὲν νὰ μελετηθῇ μετ' ἐπιφυλάξεως καὶ κριτικῆς, ἀλλὰ τῆς ὁποίας ἡ σχετικὴ θέσις δύναται ἤδη νὰ ὁρισθῇ. Διαβλέπομεν δὲ ἤδη τὴν ἀπομεμακρυσμένην αὐτῆς θέσιν εἰς τοὺς χρόνους, καθ' οὓς κατεσκευάζοντό τινα τῶν ἀντικειμένων τοῦ Ἰσαρλίκ. Ὡς πρὸς τὰ Σπάτα, ἔκ τινων δεδομένων τῶν κοσμημάτων, προσεγγίζομεν εἰς περίοδον μεταγενεστέραν. Πολλὰ ἀντικείμενα, ἰδίᾳ τὰ ἐξ ἐλέφαντος, μαρτυροῦσι τὴν ἑλληνο-ανατολικὴν ἐπίδρασιν. Ἑτέρα τεχνουργία διαδέχεται τοὺς τύπους τῶν Μυκηνῶν, τεχνουργία γνωστοτάτη, ἡ ἀναφερομένη εἰς τὰ κύπελλα τῆς Κύπρου καὶ τῆς Παλεστρίνης. Εἰς τοὺς χρόνους τούτους ἀρικόμεθα ἐν τῇ χρονικῇ περιόδῳ, τῇ ἀποτελούσῃ πρὸ πολλοῦ τὸ σύνηθες θέμα τῶν μελετῶν μας· προσεγγίζομεν εἰς τὰ ἄγγεῖα τοῦ ἀσιατικοῦ ῥυθμοῦ,

καὶ μετ' ὀλίγον εἰς τὰ ἀγγεῖα τὰ φέροντα μελαίνας εἰκόνας.

Τὰ εὑρήματα τῶν Μυκηνῶν, ἄγνωστα ἐν πρώτοις καὶ ἀλλόκοτα πράγματα θεωρηθέντα, σήμερον πρέπει νὰ καταστα θῶσι τὸ πρῶτον καὶ ἀρχαιότατον κεφάλαιον τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαιοτήτων ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς χώραις. Ἔχουσιν ὡρισμένην θέσιν ἐν τῇ ἱστορίᾳ ταύτῃ, καὶ τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἀδιαπάστως συνάπτεται πρὸς τ' ἀποτελοῦντα τὸ σύνολον τῆς κλασσικῆς ἀρχαιολογίας.

Ἐν Κύπρῳ ὁ θησαυρὸς τοῦ Κουρίου προσετέθη εἰς τόσας ἀξίας λόγου ἀνακαλύψεις, γενομένας ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ὑφ' ἑνὸς μόνου ἀρχαιολόγου· ἐδημοσιεύθη δὲ πρό τινος μέρος τῆς περιγραφῆς αὐτοῦ. Ἐλάβομεν ὡσαύτως τὴν περιγραφὴν καὶ τοὺς πίνακας νέου θησαυροῦ τῆς Πραινέστου. Οὕτω δὲ ἡ περίοδος, ἣν ἀποκαλοῦμεν προσωρινῶς ἑλληνο-ανατολικὴν, καὶ τὴν ὁποίαν διὰ τῶν ἀνασκαφῶν τῶν Μυκηνῶν σπουδάζομεν δι' ἰδιαιτέρου διαφέροντος, διελευκάνθη ἀνελπίστως καθ' ἣν στιγμὴν ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἐξεδηλοῦτο. Τὸ τμῆμα τοῦτο τῆς ἱστορίας τῆς τέχνης καὶ τῆς βιομηχανίας ἐπηύξησε διὰ τοσούτου ἀπείρου πλούτου, ὥστε δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι ἀνενεώθη.

Ἐνῷ δὲ αἱ ἀνακαλύψεις αὗται παρήγαγον τοσαύτην αἴσθησιν καὶ εἰς αὐτὸ τὸ μᾶλλον ἀδιάφορον πρὸς τοιαύτας ἐργασίας κοινὸν, ἐδημοσιεύθησαν πολλὰ ἐκείνων τῶν συγγραμμάτων, ἅτινα ἀπὸ τῆς πρώτης ἡμέρας τῆς δημοσιεύσεως αὐτῶν καταλαμβάνουσιν ἐπὶ πολὺν χρόνον θέσιν ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ, καὶ ἅτινα καταδεικνύουσι διὰ τῶν παραδειγμάτων ὅλην τὴν ποικιλίαν τῶν σπουδαζομένων θεμάτων, ἣν ἀενάως παρέχει ἡ ἑλληνικὴ ἀρχαιότης. Ἐν ἀρχῇ τοῦ 1877 ὁ κ. Kœhler ἐδημοσίευσε τὸ Α' μέρος τοῦ Β' τόμου τοῦ Corpus inscriptionum atticarum, περιλαμβάνον τοὺς χρόνους τοὺς ἀπὸ Εὐκλείδου ἄρχοντος μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας, συλλογὴ ἀξία λόγου, περὶ τὴν παρασκευὴν τῆς ὁποίας ὁ σοφὸς οὗτος κατέτριψε 12 ἔτη, καὶ ἥτις θέλει μείνει πρωτότυπον, ὅπερ δυσκόλως δύναται ἕτερον νὰ ὑπερτερήσῃ. Ὁ κ. Kirchhoff συνεπλήρωσε τὸν Α' τόμον τῆς αὐτῆς Συναγωγῆς τῶν ἐπιγραφῶν. Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ Γ' τόμου, ὅπερ ἀνέλαβεν ὁ κ. Dittenberger, περιέχον τὰς μεταγενεστέρας τῆς ῥωμαϊκῆς κυριαρχίας ἐπιγραφὰς, θὰ εἶναι ἄχρι τοῦδε περατωμένον. Ὁ κ. Foucart, ὁ ὁποῖος ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ μέρη τῆς Ἑλλάδος πράττει ὅ,τι οἱ τρεῖς πρῶτοι σοφοὶ ἀνέλαβον διὰ τὴν Ἀττικὴν, καὶ ὅ,τι ὁ κ. Waddington ἠδυνήθη νὰ πράξῃ διὰ τὰς ἀνατολικὰς ἑλληνικὰς χώρας, ἐξηκολούθησε τὸ ἔργον τῆς συλλογῆς τῶν ἐπιγραφῶν τῆς Πελοποννήσου. Ἡ Ἦλις ἀνέστειλε πρὸς στιγμὴν τὸ ἔργον του διὰ τῶν ἀνακαλύψεων τῆς Ὀλυμπίας, ὧν ὀφείλει ν' ἀναμένῃ τὴν δημοσίευσιν, μετὰ τοῦτο θὰ ἐπιληφθῇ τῆς Ἀχαΐας, ἐξ ἧς θὰ μεταβῇ εἰς τὴν συλλογὴν τῶν ἐπιγραφῶν τῆς βορείου Ἑλλάδος. Οὕτω δὲ τὸ Corpus τοῦ Bœckh ἐπαναλαμβάνεται καὶ ἀνασκευάζεται μετὰ πεντηκονταετηρίδα ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Α' αὐτοῦ τόμου.

Ὁ κ. Heuzey ἐπεράτωσε τὸ ἔργον, ὅπερ ἀπὸ τοῦ 1862 εἶχεν ἀρχίσει ἀπὸ κοινοῦ μετὰ τοῦ κ. Daumet, ἀρχιτέκτονος. Μέρος τῆς Μακεδονίας, σχεδὸν πᾶσα ἡ Θεσσαλία, ἡ πορεία ἡ τέως κακῶς ἐγνωσμένη τοῦ Ἐριγῶνος ἐν Λυγκηστίδι καὶ Παιονίᾳ, ἡ Θρακικὴ ἐπαρχία τῆς Ζίχνης, ἡ χώρα τῆς Ἀπολλωνίας καὶ ἡ τοῦ Δυρραχίου ἐξητάσθησαν παρ' αὐτοῦ οὕτως, ὥστε κατέστησεν ἴδια αὐτοῦ πάντα τὰ θέματα, ἅτινα διεπραγματεύθη. Ἡ ἀνακάλυψις καὶ ἡ ἐξ ὁλοκλήρου ἀναπαράστασις μακεδονικοῦ ἀνακτόρου ἐν Παλατίτσα, μνημείου ἐξ ἐκείνων, ἅτινα μόνα δύνανται νὰ δώσωσιν ἡμῖν γνῶσιν ἀκριβεστάτην τῆς καταστάσεως τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης ἐν τῇ ἀκμῇ αὐτῆς εἰς τὴν χώραν ταύτην, ἡ ἀνεύρεσις τρόπου ταφῆς ὁμοίου πρὸς τὸν ἐν χρήσει ἐν Ἐτρουρίᾳ, τὰ ἐρείπια τῆς Αἰανῆς, τῆς Ἡρακλείας, τῆς Λυγκηστίδος, τῶν Στόβων, τῆς Λυχνιδοῦ, τὰ σχέδια τῶν μαχῶν ἐν Φιλίπποις καὶ Φαρσάλοις, πλέον 240 ἐπιγραφαὶ διδάσκουσαι τὰ ἤθη καὶ τὴν ὀργάνωσιν τῶν χωρῶν τούτων, ὀκτὼ πίνακες γεωγραφικοὶ ὅλως νέοι, παραχωρηθέντες πρὸ πολλοῦ διὰ τῆς ἐλευθεριότητος τοῦ συγγραφέως εἰς τὴν διάθεσιν τῶν γεωγράφων, οἵτινες ἐπωφελήθησαν εἰς τὰς κοινὰς αὐτῶν ἐργασίας, εἶναί τινες τῶν καρπῶν τῆς ἐν Μακεδονίᾳ ἐρεύνης. Οἱ κκ. Heuzey καὶ Daumet ἐκόμισαν εἰς τὸ Λοῦβρον 50 μνημεῖα, ἐν οἷς τὸ παριστῶν τὴν Δήμητραν καὶ Κόρην ἀνέχουσαν ἄνθος, κεφαλὴν τῆς Δήμητρος ἀρίστης τέχνης, ἀνάγλυφον τῶν Διοσκούρων ἐφ' ἵππου ὑπὲρ τράπεζαν ἀφιερωμάτων.

Οἱ κκ. Rayet καὶ Θωμᾶς δημοσιεύουσιν ἤδη μέγα σύγγραμμα περιγραφικὸν τῶν ἐρευνῶν, ἃς ἐποιήσαντο τῷ 1872 καὶ 1873 περὶ τὴν χώραν τοῦ Λατμικοῦ κόλπου, δαπάνῃ τῶν κκ. Γ. καὶ Ε. Ῥοτσχίλδ. Ἓξ πόλεις σημαίνουσαι ἐν τῇ ἀρχαιότητι κατεῖχον τὸ μέρος τοῦτο τῆς Ἰωνίας· πρὸς βορρᾶν ἡ Πριήνη, ἡ Μυοῦς καὶ ἡ Ἡράκλεια εἰς τὸν μυχὸν τοῦ κόλπου, ἡ Μίλητος καὶ τὰ Δίδυμα ἐπὶ τῆς χερσονήσου, τῆς πρὸς δυσμὰς κλειούσης τὸν κόλπον, ἡ Μαγνησία καὶ αἱ Τράλλες ἐν τῇ κοιλάδι τοῦ Μαιάνδρου. Ὁ Κ. Ῥαγὲ περιγράφει τὴν σημερινὴν κατάστασιν τῆς χώρας ταύτης, ἐκθέτει μετὰ πολυμαθείας τὴν ἱστορίαν ἑκάστης τῶν πόλεων, περιλαμβάνων πᾶν ὅ,τι οἱ συγγραφεῖς, αἱ ἐπιγραφαὶ καὶ τὰ νομίσματα διδάσκουσι περὶ αὐτῶν, εἰς ταῦτα δὲ προσθέτει τὰ ἐκ τῶν ἀνασκαφῶν πορίσματα. Τὸ ἔργον ὅμως τοῦτο περιστρέφεται καὶ περὶ ἕτερον θέμα. Ἡ Πριήνη εἶχε ναὸν τῆς Πολιάδος Ἀθηνᾶς, ἓν τῶν τελειοτέρων πρωτοτύπων τῆς ἰωνικῆς ἀρχιτεκτονικῆς. Τὸ Διδυμαῖον, ἢ ὁ ναὸς τοῦ Ἀπόλλωνος ἐν Διδύμοις, ἔργον κολοσσιαῖον τοῦ Παιωνίου καὶ Δάφνιδος, ἦτο ἓν τῶν περιωνυμωτέρων κτιρίων τῆς ἑλληνικῆς ἀρχαιότητος. Ἡ συμπλήρωσις δὲ τοῦ ὅλου ναοῦ καὶ αὐτοτελὴς παράστασις, ἣν ἐποιήσατο ὁ κ. Θωμᾶς καὶ ἐξέθηκεν εἰς τὴν καλλιτεχνικὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων, τὰ ἀρχιτεκτονικὰ τεμάχια, ἅτινα οἱ συγγραφεῖς ἀπεκόμισαν, κατέχοντα ἤδη εἰδικὴν αἴθουσαν ἐν τῷ Λούβρῳ, κατέδειξαν τὸ καινοφανὲς καὶ τὸ διαφέρον, ὅπερ ἐνέχει ἡ ἰωνικὴ τέχνη εἰς τὰ τελειότατα δείγματα, ἅτινα ἐνυπάρχουσιν ἔτι ἐν τῇ Ἰωνίᾳ αὐτῇ. Τὸ Διδυμαῖον ἦτο μαντεῖον, ἡ δὲ ἰδιότης αὕτη ἐπέβαλεν ἰδιάζοντα τρόπον εἰς τὴν κατασκευὴν, οὗ τὰς λεπτομερείας οἱ ἀρχιτέκτονες ἠδυνήθησαν ν' ἀνεύρωσιν ἄνευ παραβάσεως τῶν θεμελιωδῶν νόμων τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης. Ἡ Ἡράκλεια ἡ ὑπὸ Λάτμῳ περιέχει ἀγοράν, ἧς τοσαῦτα μνημεῖα περιεσώθησαν, ὥστε εἶναι δυνατὸν σήμερον ν' ἀναπαρασταθῇ ὁλόκληρος. Τέλος οἱ ἀρχαιολόγοι οὗτοι ἀνεκάλυψαν 150 ἐπιγραφὰς καὶ γλυφὰς ἀρχαιοτάτου ῥυθμοῦ. Ἔχομεν λοιπὸν ἐνταῦθα στοιχεῖα ἐξαιρετικῆς ἀξίας. Τὸ σύγγραμμα τοῦτο, οὗτινος τὸ πρῶτον τεῦχος πρό τινος ἐδημοσιεύθη, δὲν κινεῖ μόνον τὸ διαφέρον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐκτεθειμένην ἱστορίαν τῆς τέχνης, ἀλλὰ καὶ διότι ἐκτείνεται εἰς τὰς ἠθικὰς ἰδέας καὶ τὰς πολιτικὰς ἐπαναστάσεις τῶν μερῶν ἐκείνων.

Ὡς πρὸς τὴν κεραμογραφίαν κατὰ τὸ παρελθὸν ἔτος δὲν ἐφάνη μεγάλη συλλογὴ ὅλως νέα. Ὀφείλομεν ὅμως εἰς τὸν κ. Benndorf τὸ τρίτον τεῦχος τοῦ συγγράμματός του ὡς πρὸς τὴν κεραμουργίαν τῆς Ἑλλάδος καὶ Σικελίας. Τὸ τεῦχος τοῦτο περιέχει μέγαν ἀριθμὸν ἀγγείων τῆς ἐξ Ἀθηνῶν καὶ Κορίνθου συλλογῆς, συνεχίζον ἐπιστημονικῶς τὴν ἀρξαμένην ἐργασίαν ὑπὸ τοῦ σοροῦ τούτου καὶ ὑπὸ τοῦ κ. Heydemann ἐπὶ τῶν εἰκόνων τῶν ἰδιαζουσῶν τῇ Ἑλλάδι κατ' ἀντιβολὴν πρὸς τὰς τῆς Ἐτρουρίας καὶ τῆς μεσημβρινῆς Ἰταλίας. Διακρίνεται δὲ τὸ σύγγραμμα τοῦτο ἐπὶ τῇ ὀρθότητι τῆς ἑρμηνείας καὶ τῇ ἀκριβείᾳ τῶν σχεδίων. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο καὶ ἡ τοιαύτη δημοσίευσις τῶν ἀγγείων τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρίας συλλογή, ἡ πολυτιμοτέρα τῶν ἐν Εὐρώπῃ ὑπαρχουσῶν ὡς πρὸς τὴν σπουδὴν τῆς κεραμουργίας τῆς ἰδίως Ἑλλάδος, μικρὸν μέχρι τοῦδε ἐμελετήθη. Ἐν μέρει κατέστησαν αὐτὴν γνωστὴν οἱ κκ. Benndorf καὶ Heydemann. Κατάλογος συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ κ. Collignon πλήρης καὶ μεθοδικὸς μέλλει ὁσονοῦπω νὰ ἐκδοθῇ, τυπωθέντων καὶ τῶν τελευταίων φύλλων, καὶ παραδοθῇ εἰς χρῆσιν τῶν ἀρχαιολογούντων.

Ὁ Gerhard πρὸ πολλοῦ ἐζήτησεν ὅπως συνταχθῇ Corpus τῶν ἑλληνικῶν πλίνθων. Νεώτατοι ἀνακαλύψεις ἐπέσπευσαν τὴν πραγμάτωσιν τῆς εὐχῆς ταύτης. Ὑποσχέσεις ἐδόθη. Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ κ. Κεκουλὲ, εἷς τῶν συγγραφέων τῶν μελλόντων νὰ λάβωσι τὸ μεγαλείτερον, νομίζω, μέρος ἐδημοσίευσε κατ' ἐκλογὴν εἰκόνας τῶν ἀγαλματίων τῆς Τανάγρας, ἔργον μέγα καὶ πολυτελείας ἐξαιρετικῆς καὶ πλουσιώτατον ἐκ παντὸς, ὅπερ παρέχει ἡ τελεία λιθογραφία. Οὐδέποτε ἄχρι τοῦδε ὑπομνήματα τοῦ εἴδους τούτου ἐδημοσιεύθησαν μετὰ τοσαύτης τιμῆς. Οἱ τεχνῖται καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι θὰ δυνηθῶσιν ἤδη νὰ παραβάλλωσι τοὺς πίνακας τῶν ἀπεικονισμάτων τούτων πρὸς τοὺς πίνακας τοὺς συνοδεύοντας τὸν κατάλογον τῶν πλινθίνων ἀντικειμένων τοῦ Λούβρου, ὃν ἐξετέλεσεν ὁ κ. Heuzey. Εἶναι πάντοτε ὠφέλιμον ὅπως κατανοῇ τις κάλλιον τὴν Ἑλληνικὴν τέχνην νὰ βλέπῃ τοὺς διαφόρους τρόπους, δι' ὧν ἐμπνέει τοὺς ἑρμηνευτὰς αὐτῆς. Αἱ πλάναι ἔστιν ὅτε τοῦ ἀντιγραφέως διαφωτίζουσιν ἡμᾶς ὡς πρὸς τὰς οὐσιώδεις ἀρετὰς τοῦ πρωτοτύπου. . . . .

Ἐκ τῆς Ἀθηνᾶς, ἐφημερίδος φιλολογικῆς, ἐπιστημονικῆς, πολιτικῆς καὶ ἐμπορικῆς, ἐκδιδομένης ἑλληνιστὶ ἐν Παρισίοις, ἐν ἔτει 1819, ἀπεσπάσαμεν τὴν ἑπομένην συγκινητικὴν περιγραφήν: Σ. τ. Δ.

ΕΛΛΗΝΕΣ ΕΟΡΤΑΖΟΝΤΕΣ ΤΟ ΠΑΣΧΑ

ἐν Παρισίοις, ἐν ἔτει 1819.

Οἱ ἐν Παρισίοις Ἕλληνες ὁμολογοῦσιν ἀπείρους χάριτας εἰς τὸν ἅγιον Ἀρχιμανδρίτην κ. Ἀρσένιον, ὅστις ὑπὸ θείου ζήλου κινούμενος μᾶς συνήθροισε διὰ νὰ συνδοξολογήσωμεν τ' ἅγια πάθη τοῦ Κυρίου μας καὶ νὰ συμπανηγυρίσωμεν τὴν ἀνάστασιν αὐτοῦ. Στοά τις μεγαλοπρεπὴς ἐπεῖχε τόπον ἐκκλησίας. Ὁ σεβάσμιος ἱερεύς μας ἐφρόντισε μεγάλως περὶ τῶν ὅσα συνέτεινον νὰ παραστήσωσι τὸν τόπον εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ξένων μεγαλοπρεπῆ καὶ σεβάσμιον. Δάπης ὡραῖος ἐκάλυπτε τὸ ἔδαφος· κρυστάλλινος πολυέλαιος ἐξηρτημένος ἀπὸ τοῦ μέσου τῆς ὀροφῆς ἐκόσμει τὸ ὕψος του· ὕφασμα πολύτιμον κατεσκέπαζε τὴν ἁγίαν τράπεζαν· τέσσαρα μεγάλα κανδυλέρια ἐξ ἀργύρου ἐστόλιζον τὰς γωνίας της· εἰς τὸ μέσον δὲ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ὑψόνετο σταυρὸς ἀργυροῦς, καὶ ὄπισθεν τούτου ἐφαίνετο ἡ εἰκὼν τῆς Θεομήτορος. Αἱ ἀκολουθίαι τῆς μεγάλης ἑβδομάδος ἐγίνοντο ἑσπέρας κατὰ τὰς ἑπτὰ ὥρας. Οἱ Νυμφίοι καὶ ὁ Ἐπιτάφιος ἐψάλθησαν ἐξαίρετα, διότι εὐτυχήσαμεν καλῶν ψαλτῶν· ἐκ τούτων διεκρίνοντο διὰ τὴν ἁρμονικὴν καὶ γλυκεῖάν των φωνὴν οἱ κύριοι Νικολόπουλος, Σκοῦφος καὶ Δίδυμος. Ὁ ἐπιτάφιός μας ἦτο μικρὸς μὲν, ἀλλὰ κατεσκευασμένος μὲ γλαφυρότητα· ἔνδον ἔκειτο ἡ εἰκὼν τῆς ἀποκαθηλώσεως, περικυκλωμένη ἀφ' ὅσα εἶναι δυνατὸν νὰ εὑρεθῶσιν εἰς Παρισίους ἄνθη.[1] Ὁ

1. Δύω γυναῖκες βλέπουσαι τὴν φωτογυμνίαν ἐκινήθησαν ὑπὸ περιεργείας νὰ ἐρωτήσωσι τὴν θυρωρὸν, ἥτις τὰς ἀπε-

ἐπιτάφιος περιεφέρθη, κατὰ τὸ σύνηθες, βαστα-
ζόμενος, ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς μέρους παρὰ τῶν ἐνδο-
ξοτάτων κυρίων Καλλιάρχου καὶ Μάνου, ἐκ δὲ
τοῦ ἑτέρου παρὰ τῶν κκ. Κοδρικᾶ καὶ Μεϊτά-
νη. Ἀφοῦ ἐξήλθομεν εἰς τὸν πρόναον, διὰ νὰ
εἴπωμεν οὕτως, οἱ φέροντες εὐλαβῶς τὸν ἐπιτά-
φιον ἐστάθησαν, καὶ ὁ ἱερεὺς ἐδεήθη ὑπὲρ τῶν
Ἑλλήνων, καὶ μετὰ ταῦτα εἰσήλθομεν.

Κατὰ τὰς ἕνδεκα ὥρας πρωΐ συνήλθομεν διὰ
νὰ συνεορτάσωμεν τὴν λαμπροφόρον ἡμέραν, καθ'
ἣν παρευρέθη προσκαλεσθεὶς καὶ ὁ τοῦ πρέσβεως
τῆς Ῥωσσίας ἱερεύς, ὁμοῦ μὲ τοὺς ψάλτας του.
Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων, ἦλθον καί τινες γυναῖκες
καὶ ἄνδρες Παρισινοί, πρὸς τούτοις καί τινες Ἄγ-
γλοι. Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην ἡ χαρά, ἡ εὐθυ-
μία καί τι ἄλλο, τὸ ὁποῖον δυσκόλως εὑρίσκε-
ται εἰς τ' ἄλλα γένη, ἔλαμπον εἰς τὸ πρόσωπον
τῶν Ἑλλήνων· ἡ πρὸς καιρὸν ἐκκλησία μας ἐ-
φαίνετο γελῶσα μετὰ μεγαλοπρεπείας· πανταχοῦ
ἄνθη διεσπαρμένα, φωτοχυσίαι μεγάλαι, ὀσμαὶ θυμιαμάτων, οἱ κλάδοι τῆς χλοερᾶς δάφνης
ἐξέτεινον πανταχοῦ τοὺς κλόνους των, καὶ ἐ-
λυγίζοντο διὰ νὰ πλέξωσι τὸν θριαμβευτικὸν
στέφανον εἰς τὴν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως, καὶ
μεταξὺ τούτων ὑψόνετο κυματιζομένη σημαία
λευκοτάτη καὶ διαφανής, ἔχουσα εἰς τὸ μέσον
ἑτέραν εἰκόνα τῆς Ἀναστάσεως.

Κατὰ τὴν μεσημβρίαν σχεδὸν οἱ ἱερεῖς ἐνεδύ-
θησαν μ' ἄμφια πολυτιμότατα· ἀνήψαμεν τὰς
λαμπάδας μας καὶ ἐκάμαμεν τὴν Ἀνάστασιν.
Ἡ ἀκολουθία ἐψάλλετο, ἐκ μὲν τοῦ ἑνὸς χοροῦ
ἑλληνικά, ἐκ δὲ τοῦ ἑτέρου ῥωσσικά· ὡσαύτως
ἀνεγνώσθη καὶ τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον· μετὰ δὲ
τὴν ἀπόλυσιν ὁ σεβάσμιος ἱερεύς μας, ὅστις δὲν
παρημέλησε κανὲν ἔθιμον τῆς ἱερᾶς θρησκείας καὶ
τοῦ γένους μας, μᾶς ἐπρόσφερε καὶ κόκκινα ὠά.

Ἡ χαρὰ τὴν ὁποίαν ἕκαστος τῶν Ἑλλήνων
ἠσθάνθη κατὰ τὸ βάθος τῆς ψυχῆς του, βλέπων
ὁμογενεῖς μακρὰν τῆς φίλης πατρίδος συνηθροι-
σμένους εἰς τόπον ἀγάπης, καὶ προσφέροντας εἰς
τὸν πατέρα τῶν φώτων τὰς ὑπὲρ τοῦ γένους εὐ-
χάς των, μᾶς δίδει χρηστὰς ἐλπίδας ὅτι θέλο-
μεν ἀξιωθῆ νὰ φανερώσωμεν εἰς τοὺς λοιποὺς
ὁμογενεῖς, ὅτι ἀπεφασίσθη παρὰ τῶν ἐν Παρι-
σίοις Ἑλλήνων νὰ συνέρχωνται καὶ νὰ συνεορτά-
ζωσι τοὐλάχιστον τὰς κυριωτέρας ἡμέρας. Τὸ
τοιοῦτον ἀληθῶς θέλει εἶναι ἀναντίῤῥητον δεῖγ-
μα τοῦ θείου ζήλου των καὶ τοῦ πρὸς τὴν πα-
τρίδα ἔρωτος, καὶ ἱκανὸν νὰ παραστήσῃ εἰς
τοὺς ὀφθαλμοὺς τῶν ἄλλων γενῶν ὅτι οἱ Ἕλλη-

κρίθη ὅτι οἱ Ἕλληνες συνδοξολογοῦσι τὰ πάθη τοῦ Κυρίου, καὶ ὅτι δύνανται, ἐὰν ἀγαπῶσι, ν' ἀνέλθωσι. Αἱ κυρίαι αὐταὶ ἐζήτησαν ἄδειαν παρὰ τοῦ ἱερέως. Ὁ σεβάσμιος οὗτος τὰς ἀπεκρίθη ὅτι ἡ ζήτησις εἶναι περιττή, ὁ τόπος εἶναι ἱερός, καὶ ὅστις ἀγαπᾷ προσέρχεται νὰ προσφέρῃ τὴν εἰς τὸ ὕψιστον ὀν λατρείαν του. Τότε αἱ καλαὶ γυναῖκες κλίνασαι τὰ γόνατα ἔμπροσθεν τοῦ ἐπιταφίου προσέφερον τὰς παρακλήσεις των συνοδευομένας μὲ καταῤῥέοντα ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς των δάκρυα.

νες, ὅπου καὶ ἂν εὑρεθῶσι, συνέρχονται νὰ συνα-
παρτίσωσι σῶμα ὁλόκληρον διὰ τῆς θρησκείας,
καὶ νὰ προσφέρωσι τὰς εἰλικρινεῖς των εὐχαρι-
στίας. Τάχα τίς ἐξ ἡμῶν ἀμφιβάλλει ὅτι, ἐν ᾧ
εἴμεθα νεκροὶ πολιτικῶς, ζῶμεν θρησκευτικῶς;
Τίς δὲν ὁμολογεῖ μὲ χαρὰν τῆς ψυχῆς του τὰ
καλά, τὰ ὁποῖα μᾶς διεφύλαξε καὶ μᾶς διαφυ-
λάττει ἡ θρησκεία; Αὕτη διασώζει τὸ γένος μας
ἀμόλυντον ἀπὸ τοῦ λοιμοῦ τῆς βαρβαρότητος,
προβάλλει τὴν ἱερὰν πανοπλίαν της κατὰ τοῦ
βδελύγματος τῆς ἐρημώσεως, μᾶς περιτειχίζει
μὲ τὰ ὑψηλὰ καὶ ἀκαταμάχητα ὀχυρώματά
της, καὶ διαφυλάττει ἀνόθευτον τὸν προγονικὸν
χαρακτῆρά μας· εἰς αὐτὴν ἐνεπιστεύθημεν, ὡς
εἰς παρακαταθήκην ἀπαραβίαστον, τὴν γλῶσσαν
καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ γένους μας. Ἀληθῶς ἐὰν
τὸ καταχθόνιον θηρίον ὑπερεπήδα τὸν ἱερόν της
φραγμόν, ποῦ πλέον φιλτάτη Ἑλλάς! Ποῦ θεία
γλῶσσα Ἑλληνική! Ποῦ φίλτατον ὄνομα γένους
Ἑλληνικοῦ! Δὲν εἶναι μόνα ταῦτα, ἀλλὰ καὶ ὅ-
σα λόγου ἄξια γίνονται τὴν σήμερον ὑπὲρ τῆς
φίλης πατρίδος, τὰ πάντα χρεωστοῦνται εἰς τὴν
ἱεράν μας θρησκείαν, ἥτις μᾶς συνδέει μὲ τοὺς
ἱερούς της θεσμοὺς, καὶ μᾶς ἀναγκάζει νὰ ἔχωμεν
πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν, ἀγάπην εἰλικρινῆ καὶ
σπλάγχνος πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ πατριώτας
μας. Διὰ τοῦτο καὶ ὅσαι ἀποικίαι τῶν Ἑλλήνων
συνέλαβον τὸν θεῖον σκοπὸν καὶ ὕψωσαν ναὸν εἰς
τὴν ἀληθῆ ἀγάπην, ἐκεῖναι εἶναι καὶ πρὸς τὰ
καλὰ γονιμώτεραι. Τὰ ἔργα τῶν ἐν Λιβόρνῳ,
Τριεστίῳ, Βιέννῃ, Ὀδησσῷ καὶ Ταγανρόγ, εἶ-
ναι μάρτυρες τῶν λεγομένων μας.

Ἐλπίζομεν ὅτι καὶ οἱ ἐν Μασσαλίᾳ Ἕλληνες
δὲν θέλουσι μένει ἐπὶ πολὺ δεύτεροι τούτων. Ὁ
ἀριθμός των ηὐξήθη κατὰ τοὺς τελευταίους τού-
τους χρόνους, ἐμποριακαὶ οἰκίαι συνεστήθησαν ἀρ-
κεταί, καὶ ἡ φιλογένειά των εἶναι γνωστὴ καὶ
εἰς τοὺς λοιποὺς Ἕλληνας· δὲν μένει λοιπὸν
ἄλλο παρὰ νὰ τὴν στεφανώσωσι μὲ ἀμάραντον
στέφανον, ἀνεγείροντες ναὸν καὶ γινόμενοι πε-
ρισσοτέρων καλῶν αἴτιοι εἰς τὸ γένος καὶ εἰς
τὴν πατρίδα διὰ τῆς θρησκείας. Ὦ ἱερὰ θρη-
σκεία! διὰ σοῦ ὑπάρχει ἡ πατρὶς, καὶ οἱ Ἕλ-
ληνες ζῶσι διὰ τὴν φιλτάτην πατρίδα των.

Ἡ ἑβραϊκὴ λέξις *Ἀμὴν* παράγεται ἐκ τοῦ
ῥήματος *ἀμὰν*, ὅπερ σημαίνει τὸ *βέβαιον*, *ἀ-
ληθὲς*, *πίστεως ἄξιον*. Ἡ λέξις αὕτη ὡς ἐπὶ
τὸ πολὺ εἶνε εὔχρηστος ὡς μόριον, ὅπερ ἐν ἀρχῇ
μὲν τοῦ λόγου τιθέμενον, βεβαίωσιν δηλοῖ καὶ
πίστωσιν, ἐν τέλει δὲ, ἀντὶ ἐπιβεβαιώσεως καὶ
ἐπιμαρτυρίας λαμβάνεται καὶ εὐχῆς καὶ διὰ
τοῦτο διὰ τοῦ *γένοιτο* ἑρμηνεύεται. Ἐπεφω-
νεῖτο δὲ τὸ *Ἀμὴν* ὑπὸ τοῦ λαοῦ μετὰ τὰς δη-
μοσίᾳ γινομένας εἰς τὸν Θεὸν δοξολογίας καὶ εὐ-
χαριστίας καὶ ἐντεῦθεν ἡ αὐτὴ συνήθεια καὶ ἐν
τῇ χριστιανικῇ Ἐκκλησίᾳ ἐπεκράτησεν.

Ἡ κατωτέρω περιγραφὴ ἐλήφθη ἐκ τῶν Περὶ Ῥωσσίας ἐπιστολῶν (Lettres sur la Russie) τοῦ κ. G. de Molinari, ἀρχισυντάκτου τῆς «Ἐφημερίδος τῶν συζητήσεων.»
Σ. τ. Δ.

Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΒΔΟΜΑΣ ΕΝ ΜΟΣΧΑ

Παρέτεινα τὴν ἐν Μόσχᾳ διαμονήν μου, ἵνα
παραστῶ εἰς τὰς κατὰ τὴν μεγάλην ἑβδομάδα
συνειθιζομένας τελετάς. Οὐδὲ μετενόησα διὰ
τὴν ἀπόφασίν μου ταύτην, καίτοι ὑπό τινας ἐ-
πόψεις, ἰδίως ὑπὸ τὴν γαστρονομικὴν, ἡ ἐποχὴ
αὕτη εἶναι ἥκιστα εὐάρεστος. Κατὰ τὴν μεγά-
λην ἑβδομάδα οὐ μόνον δὲν παρέχεται εἰς τὸν
στόμαχον περιποίησις ἀνταξία τῆς σπουδαιό-
τητος τῶν λειτουργιῶν αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ εἰς
βασάνους ποικίλας ὑποβάλλεται, ἐν οἷς πρώτην
κατέχει θέσιν ἡ τῆς πείνης βάσανος. Ὑπάρχου-
σιν εὐλαβεῖς ἀδυσώπητοι, τρεφόμενοι κατὰ τὰς
τελευταίας τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέρας διὰ τε-
μαχίου μόνον μέλανος ἄρτου, βεβρεγμένου ἐν ὀ-
λίγῳ ὕδατι, οἵτινες μάλιστα καὶ οὐδὲ κἂν ἅ-
πτονται τροφῆς κατὰ τὴν μεγάλην παρασκευήν.
Καὶ ἔτι χεῖρον δέ. Οἱ ἄκρον φανατικοί, ὡς εἰ
ἤθελον νὰ καταστήσωσι τὸν στόμαχον ὑπεύθυ-
νον ἐπὶ ταῖς παρεκτροπαῖς τῶν ἄλλων μελῶν,
κατέγιναν μετὰ σατανικοῦ πνεύματος πρὸς
πολλαπλασιασμὸν τῶν βασάνων τοῦ φοβεροῦ
ἐγκληματίου. Ἐξορίσαντες πρῶτον ἀπηνῶς τῶν
μαγειρείων τὸ βούτυρον, τὰ ὠὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς
ἰχθῦς, ἐπενόησαν οὗτος μὲν τὸ ἔλαιον τοῦ σι-
νάπεως, ἐκεῖνος δὲ τὸ ἔλαιον τοῦ ἡλιοτροπίου,
καὶ ἕτερος τὸ τοῦ καννάβεως καὶ συνδυάσαντες
ταῦτα μετ' οὐκ οἶδα τίνων ἀρτυμάτων, παρε-
σκεύασαν ἐδέσματα, ἅτινα μάλιστα συνιστῶσι
νὰ τρώγωσι ψυχρά! Ἰδοὺ κατάλογος τῶν φα-
γητῶν νηστισίμου γεύματος: Ῥόφημα σικάλεως
καὶ σικύων (ἀγγουρίων) ἐμβεβαπτισμένων ἐν
κβὰς,[1] *τουρσὶ*, χόνδρος (*μελουγοῦρι*) μὲ ἔλαιον
καννάβεως καὶ γεώμηλα βραστά. Πάντων τού-
των τῶν φαγητῶν, τὸ χεῖρον ἀναμφισβητήτως
εἶναι ὁ διὰ κανναβίνου ἐλαίου ἀρτυόμενος χόν-
δρος, οὐδὲ δύναμαι ἄνευ φρίκης καὶ νῦν ἔτι νὰ
ἀναμνησθῶ αὐτοῦ, καίτοι μηδέποτε φαγὼν ἀλλ'
ἁπλῶς ἰδὼν καὶ ὀσφρανθεὶς, χάρις εἰς τὴν ἀ-
βρόφρονα ἀνεξιθρησκείαν τῶν φιλοξενούντων με.
Εὐτυχῶς ἡ στιγμὴ τῆς ἀπελευθερώσεως ἐγγίζει
καὶ ταχέως θὰ λυτρωθῶμεν τοῦ γαστρονομικοῦ
τούτου καθαρτηρίου. Ἔφθασε τὸ μέγα σάββα-
τον· κατὰ τὴν ἑνδεκάτην τῆς νυκτὸς ὥραν με-
ταβαίνομεν εἰς Κρεμλῖνον, καὶ φθάνομεν, διερ-
χόμενοι διὰ λαβυρίνθου κακῶς φωτιζομένων καὶ
χεῖρον ἐστρωμένων ὁδῶν, εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ
παλαιοῦ φρουρίου. Ἀριστερόθεν ἡμῶν ἐγείρεται
ἡ ἐκκλησία τῆς Ἀναλήψεως καὶ οἱ δύο ταύτης
θορυφόροι, ἡ ἐκκλησία τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ
καὶ ἡ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ· δεξιόθεν ἡ Μόσκοβα,
ἧς πέραν ἐκτείνεται τὸ ἀπέραντον προάστειον

1. Οἰνοπνευματῶδες ποτὸν, συνηθέστατον ἐν Ῥωσσίᾳ.

τοῦ Σαμοσκοβάριτς, ὅπερ διὰ τὴν Μόσχαν εἶναι
ὅ τι ἡ ἀριστερὰ τοῦ Σηκουάνα ὄχθη διὰ τοὺς
Παρισίους.

Ἡ ἀκολουθία ἤρχισεν ἤδη ἐν τῇ μητροπόλει,
ἥτις βρίθει εὐσεβῶν καὶ ἀπαστράπτει ἐκ τοῦ
φωτὸς χιλιάδος κηρίων, ὧν αἱ ἀκτῖνες ἀντανα-
κλῶνται ὑπὸ τοῦ φωτὸς τῶν εἰκόνων καὶ τῶν
λειψανοθηκῶν. Τὸ πλῆθος,—εὐαριθμότερον ἀφ'
ὅσον προσεδόκων,—ἵσταται ἐπὶ τῆς πρὸ τῶν
τριῶν ἐκκλησιῶν πλατείας. Μεσονύκτιον σημαί-
νει, καὶ λιτανεία ἧς ἡγεῖται ὁ μητροπολίτης ἐ-
ξέρχεται τῆς μητροπόλεως ὅπως περιέλθῃ κύ-
κλῳ αὐτῆς. Ταὐτοχρόνως δωδεκὰς κωδωνοκρου-
στῶν προσδένεται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ κολοσ-
σαίου κώδωνος τοῦ κωδωνοστασίου τοῦ Ἰβὰν
Βελίκι, καὶ τεράστιοι ἦχων κυματισμοὶ πλήτ-
τουσι τὰ ἡμέτερα ὦτα. Πρὶν δ' ἢ παρέλθωσί τινα
δευτερόλεπτα πανταχόθεν ἐκρήγνυνται κωδω-
νοκρουσίαι. Ἀρχίζει δηλαδὴ ἡ μεγάλη τῶν κω-
δώνων συναυλία. Ἅπαντες οἱ κώδωνες καὶ οἱ
κωδωνίσκοι τῆς Μόσχας τίθενται εἰς κίνησιν,
καὶ σημειωτέον ὅτι ἑκάστη ἐκκλησία ἔχει τοὐ-
λάχιστον πέντε ἢ ἓξ τοιούτους! Τὴν συμφω-
νίαν τῶν κωδώνων παρακολουθεῖ φωτοχυσία,
καὶ ἑκατοντάδες πυρίνων βελῶν καὶ στεφάνων
σκιαγραφοῦνται εἰς τὸν ζοφερὸν ὁρίζοντα τῆς
συνοικίας τοῦ Σαμοσκοβάριτς, ἥτις ἐκτείνεται
πρὸ τῶν ποδῶν ἡμῶν. Οἱ κώδωνες καὶ οἱ κω-
δωνίσκοι ἐξακολουθοῦσι κρουόμενοι, ἀλλ' ἐν τῇ
γενικῇ ἀντηχήσει ὀξέων καὶ βαρέων τόνων δια-
κρίνεται πάντων ἐπικρατοῦσα ἡ φωνὴ τοῦ ὀγκώ-
δους Κολοκὸλ τοῦ κωδωνοστασίου Ἰβὰν Βελίκι,
ὡς ὁ τοῦ τηλεβόλου κρότος διακρίνεται ἐν μέ-
σῳ τοῦ πυροβολισμοῦ τῶν λεπτῶν πυροβόλων.
Ταῦτα διαρκοῦσιν ἡμίσειαν ὥραν, εἶτα δὲ οἱ κώ-
δωνες σιγῶσι καὶ σβέννυται ἡ φωτοχυσία, σιγὴ
δὲ καὶ σκότος διαδέχονται τοὺς πρότερον κρό-
τους καὶ τὸ φῶς. Μόνον ἐντὸς τῶν ἐκκλησιῶν
δὲν παύουσι τὸ ἄπλετον τῶν λαμπάδων φῶς
καὶ ὁ ἦχος τῶν ψαλμῳδιῶν. Πορεύομαι εἰς τὸ
κομψὸν παρεκκλήσιον τοῦ Πανεπιστημίου, εἰς ὃ
συχνάζει ἡ ἀριστοκρατία τῆς Μόσχας. Οἱ ἄν-
δρες φέρουσι μέλανα ἐνδύματα, οἱ θεράποντες
στολὰς, αἱ δὲ κυρίαι λευκὰς ἐσθῆτας. Ἐκεῖθεν
κατέρχομαι εἰς τὴν μητρόπολιν τοῦ ἁγίου Βα-
σιλείου, Βασίλη Βλαγκεννόι, ἧς τὸ ἐσωτερικὸν
προσομοιάζει κολοσσαίᾳ λειψανοθήκῃ. Γέροντες
λευκογένειοι ἔμποροι, μακροὺς φέροντες ἐπεν-
δύτας ἐκ κυανοῦ ἐριούχου, ἀσπάζονται εὐλα-
βῶς τὰς εἰκόνας ἀπὸ τῆς πρώτης μέχρι τῆς τε-
λευταίας, ἀφ' οὗ προηγουμένως σταυροκοπηθῶ-
σιν ἐπὶ μακρὸν πρὸ ἑκάστης αὐτῶν καὶ ποιή-
σωσιν ἀρκετὰς γονυκλισίας. Ἐν τῷ νάρθηκι
τῆς ἐκκλησίας τὸ πλῆθος συνωθεῖται, ὅπως ἀ-
σπασθῇ ἅγια λείψανα. Λαμπάδες παντοίου με-
γέθους καίουσι καθ' ἑκατοντάδας· ἅπαντες οἱ
πιστοὶ ἔχουσιν ἀνὰ μίαν. Κατὰ διαλείμματα

ἱερεύς τις περιέρχεται τὴν ἐκκλησίαν, εὐλογῶν τοὺς πάντας καὶ ἀνακραυγάζων: *Χριστὸς βοσκρέσσις* (Χριςὸς ἀνέςη)· πρὸς ὃ ἕκαςος ἀπαντᾷ, κλίνων τὴν κεφαλήν· *Ντὰ βοσκρέσσις* (Ναὶ, ἀνέστη). Εἶτα μετὰ τὸ τέλος τῆς ἀκολουθίας πάντες ἀσπάζονται ἀλλήλους. Ἀλλὰ κατάκοπος ὢν πλέον, διότι ἡ ὥρα ἦν τρίτη μετὰ τὸ μεσονύκτιον, ἐπιστρέφω εἰς τὸ κατάλυμά μου. Τὸ πλῆθος ἐξέρχεται τῶν ἐκκλησιῶν, ἀσπάζονται δ' ἀλλήλους καὶ πρὸ τῶν πυλῶν ἔτι αὐτῶν. Εἶδον νεάνιδα δροσερὰν καὶ χαρίεσσαν ἀπαντῶσαν διὰ τριπλοῦ φιλήματος εἰς τὸ *Χριστὸς βοσκρέσσις* γέροντος ῥακενδύτου ἐπαίτου, καὶ ἐζήλευσα τὸν ῥακενδύτην ἐκεῖνον. Εἰς τὸ ἑστιατόριον τῆς οἰκίας, παρ' ᾗ ἐφιλοξενούμην, φῶς ἄπλετον ἐφώτιζε τὴν τράπεζαν, καμπτομένην ὑπὸ τὸ βάρος μεγάλων χοιρομηρίων, ὠῶν τοῦ Πάσχα, γλυκισμάτων μὲ κορινθιακὰς σταφίδας καὶ χλωροῦ τυροῦ. Ἐπιστρέφουσι τῆς ἐκκλησίας, ἀσπάζονται ἀλλήλους, μὴ λησμονοῦντες μηδὲ τοὺς ὑπηρέτας, καὶ καθήμενοι παρὰ τὴν τράπεζαν διὰ τῶν χοιρομηρίων καὶ τῶν λοιπῶν ἐδεσμάτων ἀποζημιοῦσι τὸν στόμαχον *μὲ τὸ παραπάρω* δι' ὅσα ὑπέστη ὑπὸ τοῦ χόνδρου καὶ τοῦ κανναβίνου ἐλαίου. Πανταχοῦ ἀγαλλίασις καὶ χαρά. Ἄρχεται ὑποφώσκουσα ἡ ἠὼς τοῦ Πάσχα· *Χριστὸς βοσκρέσσις!*

Κυρία *Δ.

ΓΕΥΜΑ ΠΕΝΤΑΚΟΣΙΟΦΡΑΓΚΟΝ

Ἐν τινι συναναστροφῇ, ἐν ᾗ παρευρίσκοντο καλλιτέχναι καὶ ἄλλοι εἰς τὰς ἐκλεκτοτέρας κοινωνικὰς τάξεις ἀνήκοντες, ὁ ὑποκόμης τοῦ Vieil-Castel, γαστρονόμος ἐκ τῶν ὀνομαστοτέρων τῆς Γαλλίας, δὲν ἐδίστασε ν' ἀποφανθῇ ὅτι εἷς μόνος ἄνθρωπος δύναται νὰ φάγῃ γεῦμα πεντακοσίων φράγκων.

Ἀκούσαντες τὴν παράδοξον ταύτην γνώμην ἅπαντες ἀνεφώνησαν·

— Ἀδύνατον!

— Ἐννοεῖται ὅμως, προσέθηκεν ὁ ὑποκόμης, ὅτι εἰς τὸ γεῦμα συμπεριλαμβάνονται καὶ οἱ οἶνοι.

— Οὕτως ἢ ἄλλως εἶναι ἀδύνατον, εἶπον οἱ παριστάμενοι.

— Λοιπὸν καὶ ἐγὼ σᾶς λέγω ὅτι εἷς μόνος ἄνθρωπος· καὶ λέγων ἄνθρωπος δὲν ἐννοῶ βεβαίως ἀχθοφόρον, ἀλλὰ λεπτὸν γαστρονόμον, ὀπαδὸν τοῦ Μοντρὼν καὶ τοῦ Κουρσᾶ· λοιπὸν εἷς λεπτὸς γαστρονόμος, εἷς ὀπαδὸς τοῦ Μοντρὼν καὶ τοῦ Κουρσᾶ, δύναται νὰ φάγῃ γεῦμα ἀξίας πεντακοσίων φράγκων.

— Σεῖς, παραδείγματος χάριν;

— Ἐγὼ καὶ πᾶς ἄλλος.

— Εἶσθε ἱκανός;

— Ἱκανότατος.

— Ἐγὼ καταβάλλω τὰ πεντακόσια φράγκα, εἶπέ τις τῶν παρισταμένων. Ἂς συνεννοηθῶμεν ὅμως καλῶς περὶ τοῦ πράγματος.

— Τίποτε ἁπλούστερον· θὰ γευματίσω εἰς τὸ Καφενεῖον τῶν Παρισίων, θὰ παραγγείλω τὸ γεῦμά μου, ὡς ἐγὼ ἐννοῶ, καὶ τὸ γεῦμα αὐτὸ θὰ στοιχίσῃ πεντακόσια φράγκα.

— Χωρὶς ν' ἀφήσητε τίποτε εἰς τὰ πινάκια;

— Αὐτὸ ὄχι, διότι θ' ἀφίσω τὰ κόκκαλα.

— Ἐννοεῖται.

— Καὶ πότε θὰ γίνῃ τὸ στοίχημα;

— Αὔριον, ἐὰν ἀγαπᾶτε.

— Βεβαίως ὅμως δὲν θὰ προγευματίσητε; ἠρώτησέ τις τῶν παρευρισκομένων.

— Θὰ προγευματίσω ὅπως συνήθως.

— Ἔστω. Αὔριον εἰς τὰς ἑπτὰ, εἰς τὸ Καφενεῖον τῶν Παρισίων.

Τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ ὁ ὑποκόμης μετέβη νὰ γευματίσῃ ὡς συνείθιζεν εἰς τὸ ἀριστοκρατικὸν ἐκεῖνο καφενεῖον. Μετὰ τὸ γεῦμα δὲ ἠθέλησε νὰ γράψῃ τὴν παραγγελίαν τῶν φαγητῶν διὰ τὴν ἐπαύριον.

Προσεκλήθη ὁ ξενοδόχος. Ἦτο τότε χειμών· ὁ ὑποκόμης ἐσημείωσε πολλὰς ὀπώρας· ἡ θήρα ἦν ἀπηγορευμένη· ἠθέλησε κυνήγιον.

Ὁ ξενοδόχος ἐζήτησεν ὀκτὼ ἡμέρας διὰ νὰ ἑτοιμάσῃ τὰ φαγητὰ ταῦτα.

Τὸ γεῦμα ἀνεβλήθη ἐπὶ ὀκτὼ ἡμέρας. Δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν τοῦ ὑποκόμητος θὰ ἐγευμάτιζον οἱ ἑλλανοδίκαι.

Ὁ ὑποκόμης εἶχε τὴν ἄδειαν νὰ παρατείνῃ τὸ γεῦμά του ἐπὶ δύο ὥρας· ἀπὸ τῶν ἑπτὰ μέχρι τῶν ἐννέα.

Εἶχε τὸ δικαίωμα ἂν ἤθελεν εἴτε νὰ ὁμιλῇ εἴτε νὰ σιγᾷ κατὰ τὸ διάστημα τοῦ γεύματος.

Τὴν προσδιορισθεῖσαν ὥραν ὁ ὑποκόμης εἰσῆλθεν· ἐχαιρέτησε τοὺς ἑλλανοδίκας καὶ ἐκάθησεν εἰς τὴν τράπεζαν.

Οἱ ἀνταγωνισταί του ἠγνόουν ποῖα φαγητὰ παρηγγέλθησαν· θὰ ἀπήλαυον τὴν εὐχαρίστησιν τοῦ ἀπροσόπτου. Ὁ ὑποκόμης ἐκάθησε. Τῷ παρετέθησαν ὀστρείδια τῆς Ὀστένδης καὶ ἡμίσεια φιάλη οἴνου τοῦ Ῥήνου.

Ὁ ὑποκόμης εἶχε μεγάλην ὄρεξιν· ἐζήτησε καὶ ἕτερα ὀστρείδια τῆς Ὀστένδης καὶ ἡμίσειαν ἔτι φιάλην τοῦ αὐτοῦ οἴνου.

Ταῦτα παρηκολούθησε ῥόφημα φωλεῶν χελιδόνων, ὅπερ ὁ ὑποκόμης ἐκένωσεν εἰς ἓν πινάκιον καὶ ἐρρόφησεν ὡς κοινὸν ζωμὸν κρέατος.

— Τῇ ἀληθείᾳ, κύριοι, εἶπε, τόσην διάθεσιν ἔχω ἀπόψε, ὥστε θά μοι ἐπιτρέψητε νὰ εὐχαριστήσω μίαν ὄρεξιν, ὁποῦ μοῦ ἐπῆλθεν.

— Δύνασθε νὰ κάμητε βεβαίως ὅ τι θέλετε, εἶσθε κύριος.

— Μοῦ ὑπεραρέσουν τὰ πιφτέκια μὲ γεώμηλα.

— Κύριοι, νὰ λείψουν αἱ συμβουλαὶ σᾶς παρακαλῶ, ἠκούσθη λέγουσα μία φωνή.

— Μπᾶ! Παιδὶ, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, ἓν πιφτέκι μὲ γεώμηλα.

Ὁ ὑπηρέτης ἔκθαμβος, ἐκύτταξε τὸν ὑποκόμητα.

— Λοιπὸν, εἶπεν ἐκεῖνος, τί τρέχει, δὲν ἤκουσες;

— Μάλιστα, ἀλλὰ νομίζω ὅτι ὁ κύριος ὑποκόμης εἶχε δώσει παραγγελίαν τῶν φαγητῶν.

— Ναὶ, ἀλλ' αὐτὸ εἶναι ἔκτακτον φαγητόν· θὰ τὸ πληρώσω ἰδιαιτέρως.

Οἱ ἑλλανοδίκαι προσέβλεψαν ἀλλήλους. Παρετέθη τὸ πιφτέκιον, ὅπερ ὁ ὑποκόμης κατεβρόχθισεν ὁλόκληρον.

— Ἐμπρός! Φέρετε τώρα τὸ ψάρι.

Ἔφερον τὸ ψάρι.

— Κύριοι, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, εἶναι *φέρρα*[1] τῆς λίμνης τῆς Γενεύης· μόνον εἰς τὴν λίμνην ἐκείνην εὑρίσκεται· ἐν τούτοις ἠμπορεῖ κανεὶς νὰ προμηθευθῇ αὐτὴν καὶ ἀλλαχοῦ. Μοὶ τὴν ἔδειξαν σήμερον τὸ πρωΐ ἐν ᾧ προεγευμάτιζον· ἦτο ἀκόμη ζωντανή, διότι τὴν εἶχον μεταφέρει εἰς Παρισίους ἐκ Γενεύης ἐντὸς ὕδατος τῆς λίμνης. Σᾶς συνιστῶ τὴν φέρραν· εἶναι φαγητὸν ἐξαίσιον.

Μετὰ πέντε λεπτὰ μόνον τὰ κόκκαλα τοῦ ἰχθύος ἐναπελίποντο ἐν τῷ πινακίῳ.

— Τὸν φασιανὸν, παιδί! εἶπεν ὁ ὑποκόμης.

Ὁ ὑπηρέτης ἐκόμισεν ἕνα φασιανὸν μὲ ὕδνα.

— Καὶ ἄλλην φιάλην Βορδὼ, τῆς αὐτῆς ποιότητος.

Ἔφερον καὶ δευτέραν φιάλην.

— Κύριε, εἶπεν ὁ ὑπηρέτης, νομίζω ὅτι ἐκάμετε λάθος, ζητήσαντες τὸν φασιανὸν μὲ τὰ ὕδνα πρὸ τοῦ *σαλμὶ* τῶν συκοφάγων.

— Ἀ! πολὺ σωστά. Εὐτυχῶς δὲν ὡρίσθη κατὰ ποίαν τάξιν ἔπρεπε νὰ φάγω τοὺς συκοφάγους, ἄλλως θὰ ἔχανον. Τὸ *σαλμὶ* τῶν συκοφάγων, παιδί!

Τῷ παρετέθη τὸ *σαλμὶ* τῶν συκοφάγων.

Ἦσαν δέκα συκοφάγοι, ὁ ὑποκόμης τοὺς ἔφαγεν εἰς δέκα δακνιάς.

— Κύριοι, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, ἡ παραγγελία μου δὲν εἶχε μεγάλην ποικιλίαν. Τώρα τοὺς ἀσπαράγγους, τὰ πῖσα, ἕνα ἀνανᾶν καὶ χαμαικέρασα. Καὶ κρασιὰ, μισὴν φιάλην Κωνσταντίας, μισὴν φιάλην Σερές. Ἔπειτα νὰ μὴ ξεχάσωμεν τὸν καφὲν καὶ τὰ liqueurs.

Ἕκαστον τῶν παραγγελθέντων ἐκομίσθη κατὰ σειράν. Τὰ ὄσπρια καὶ αἱ ὀπῶραι κατεβροχθίσθησαν εὐσυνειδήτως· πάντες δὲ οἱ οἶνοι καὶ τὰ liqueurs μέχρι τρυγός.

Ὁ ὑποκόμης ἐπέρανε τὸ γεῦμά του ἐν διαστήματι μιᾶς ὥρας καὶ δεκατεσσάρων λεπτῶν.

— Κύριοι, ἠρώτησεν, ἐγένοντο τὰ πάντα ὡς ἔπρεπεν;

Οἱ ἑλλανοδίκαι ὡμολόγησαν τοῦτο.

— Παιδὶ, τὸν λογαριασμόν.

Ὁ ὑποκόμης ἔρριψεν ἓν βλέμμα ἐπὶ τοῦ ἀθροίσματος καὶ ἔδωκε τὸν λογαριασμὸν εἰς τοὺς ἑλλανοδίκας.

Ὁ λογαριασμὸς εἶχεν ὡς ἀκολούθως:

Ὀστρείδια Ὀστένδης	φρ.	30
Ῥόφημα φωλεῶν χελιδόνων	»	150
Πιφτέκιον	»	2
Φέρρα τῆς λίμνης τῆς Γενεύης	»	40
Φασιανὸς μὲ ὕδνα	»	40
Σαλμὶ συκοφάγων	»	50
Ἀσπάραγγοι	»	15
Πῖσα	»	12
Ἀνανᾶς	»	24
Χαμαικέρασα	»	20
Οἶνοι		
Ῥήνου Ἰωάννηςβεργ, μία φιάλη	»	24
Βορδὼ, πρώτης ποιότητος, δύο φιάλαι	»	50
Κωνσταντίας, ἡμίσεια φιάλη	»	40
Σερὲς, ἀρίστης ποιότητος, ἡμίσεια φιάλη	»	50
Καφὲς, liqueurs	»	1.50
Τὸ ὅλον	φρ.	548.50

Ἐβασάνισαν τὸ ἄθροισμα καὶ εὗρον αὐτὸ ἀκριβές.

Ἔφερον τὸν λογαριασμὸν εἰς τὸν ἀνταγωνιστὴν τοῦ ὑποκόμητος, ὅστις ἐγευμάτιζεν εἴς τι πλησίον δωμάτιον.

Μετὰ πέντε λεπτὰ προσῆλθεν οὗτος, ἐχαιρέτησε τὸν ὑποκόμητα, καὶ ἐξήγαγε τοῦ θυλακίου του ἓξ χιλιόφραγκα τραπεζικὰ γραμμάτια, ἅτινα τῷ παρουσίασεν.

Ἦσαν ταῦτα τὸ τίμημα τοῦ στοιχήματος.

— Ὦ! κύριε, εἶπεν ὁ ὑποκόμης, δὲν ἦτο καμμία βία· ἴσως μάλιστα θὰ ἐπιθυμεῖτε *ρεβίζιτα*.

— Καὶ θά με τὴν ἐδίδατε;

— Ἀναμφιβόλως.

— Καὶ πότε;

— Τώρα ἀμέσως.

[Alexandre Dumas]. Κυρία Μ**

ΑΛΗΘΕΙΑΙ

⁂ Ὁ κόσμος καὶ ἡ κοινωνία ὁμοιάζουσι πρὸς τὰς κομψὰς ἐκείνας βιβλιοθήκας ὅπου οἱ τόμοι εἶνε κατατεταγμένοι κατὰ μέγεθος, δέσιμον καὶ σχῆμα καὶ οὕτως ἐκ πρώτης ὄψεως φαίνονται ἐν τάξει. Ὁ ἀκριβέστερον ὅμως ἐξετάζων εὑρίσκει αὐτὰς κατ' οὐσίαν ἐν πλήρει ἀταξίᾳ, ἀφοῦ τὰ ἐγγὺς ἀλλήλων εὑρισκόμενα βιβλία οὐδὲν ἔχουσι κοινὸν κατὰ τὸ περιεχόμενον.

⁂ Αἱ νεαραὶ καὶ εὐειδεῖς γυναῖκες ὡς καὶ οἱ βασιλεῖς πάσχουσι τὸ δυστύχημα νὰ μὴ ἔχωσι φίλους, ἀλλὰ μόνον κόλακας· τὸ δυστύχημα ὅμως τοῦτο ἀποκρύπτει εἰς ἀμφοτέρους ἡ ματαιότης.

⁂ Ἡ εὐδαιμονία εἶνε ἀμφίβολόν τι φάσμα, ἐξαλειφόμενον ἅμα τις ἁπλώσῃ τὰς χεῖρας πρὸς αὐτό.

Εἰς τὰ πανεπιστήμια τῆς Ζυρίχης καὶ Βέρνης, ἐν Ἐλβετίᾳ, φοιτῶσι κατ' αὐτὰς 38 γυναῖκες, ἐξ ὧν αἱ 32 σπουδάζουσι τὴν ἰατρικήν.

1. Εἶδος ἀντακαίου.

Τῇ ἐπιμόνῳ ἡμῶν αἰτήσει, συγκατετέθη ὁ κ. Δ. Βερναρδάκης ν' ἀποστείλῃ ἡμῖν πρὸς δημοσίευσιν τοὺς ἑπομένους περιπαθεῖς στίχους, ἀποσπασθέντας ἐκ τοῦ ἀνεκδότου δράματος αὐτοῦ «Εὐφροσύνης». Σ. τ. Δ.

ΤΟ ΆΣΜΑ ΤΗΣ ΓΥΦΤΙΣΣΑΣ

[Ἀπόσπασμα ἐκ τοῦ ἀνεκδότου δράματος τῆς «Εὐφροσύνης». Πράξ. α', σκηνῆς 4 τὸ τέλος. Χορὸς γυφτισσῶν μαντικῶν. Λαλεῖ ἡ Α' γύφτισσα, ἥτις, ἀφ' οὗ ῥίψῃ εἰς τὸν κουμπαρᾶν τὸ χρυσοῦν κερμάτιον, ὅπερ ἔρριψεν εἰς τὸ δέ φι της ἡ Εὐφροσύνη, συντινάσσει θριαμβευτικῶς τὸν κουμπαρᾶν, καὶ ἐν ᾧ ἡ Β' καὶ Γ' γύφτισσα ψάλλουσι τὴν στροφὴν «Σκοτάδ' ἡ μοῖρα 'νε βαθὺ κτλ.», εἰσέρχεται εἰς τὴν κουφάλαν τοῦ πλατάνου, λαμβάνει ῥαβδίον σιδηροῦν, κρούει μὲ αὐτὸ ἐπανειλημμένως τὴν χύτραν, καὶ προελθοῦσα εἰς τὴν σκηνὴν, ἀπαγγέλλει ἐμπνευσμένη τὰ ἀκόλουθα:]

Δυὸ πέρδικες ζωγραφησταῖς, ζευγάρι ζηλεμμένο,
Ζοῦσαν σ' ἀπάτητο βουνὸ, σὲ μιὰ 'ψηλὴ ῥαχοῦλα.
Εἶχαν καὶ δυὸ μικρὰ πουλιά, δυὸ πλουμιστὰ περδίκια,
Ποῦ ἦταν τὸ καμάρι τους καὶ ἡ παρηγοριά τους.
Κρυφὰ τὰ βγάζαν σ' τὴν βοσκὴ κρυφὰ σ' τὴν κρύα βρύσι,
Μὴ τύχῃ καὶ τὰ δῇ ἀετὸς, μὴ τά βρῃ τὸ γεράκι,
Ποῦ'ταν μικρὴ ἡ φτεροῦγά τους καὶ ἀνήξερος ὁ νοῦς τους.

Μιὰ 'μέρα 'κεῖ ποῦ γύριζαν κ' ἐκεῖ ποῦ ἐβοσκοῦσαν,
Ἴσκιος ἀετοῦ τὰ τρόμαξε καὶ σκορπισθῆκαν ὅλα.
Ἄλλο πῆρε τ' ἀνάπλαγα, ἄλλο τὰ κορφοβούνια,
Κ' ἕνα, τὸ μεγαλίτερο, ἐχάθηκε σ' τὰ ξένα,
Κ' ἔμεινε ἡ μάννα μοναχὴ μὲ τὰ μικρὰ περδίκια.

Πασᾶ ὑγιὸς, βεζύρη γιὸς, βγῆκε νὰ κυνηγήσῃ.
Πιάνει τ' ἀπάτητο βουνὸ καὶ τὴν ψηλὴ ῥαχοῦλα,
Καὶ στήνει τὸ καρτέρι του δίπλα σ' τὴ κρύα βρύσι.
Νὰ κ' ἔρχεται κ' ἡ πέρδικα μέσα σ' τὸ μεσημέρι,
Τρεχάτη καὶ χαρούμενη καὶ γλυκοκελαδοῦσα,
Νὰ πιῇ νερὸ νὰ δροσιστῇ, νὰ πιῇ νὰ ξεγανιάσῃ.

Σ' τό 'να του χέρι ὁ κυνηγὸς κρατεῖ χρυσὸ δοξάρι,
Κ' ἕνα δεμάτι σ' τ' ἄλλο του φαρμακεραῖς σαγίτταις.
Ἀφίνει τὸ δοξάρι του καὶ ῥίχνει ταῖς σαγίτταις.
Τίνος καρδιὰ ποτὲ βαστᾷ, τίνος ἀπόνου χέρι,
Τὴν ὄμμορφη καὶ πλουμιστὴ πέρδικα νὰ σκοτώσῃ,
Πῶχει τὰ 'νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερὰ γραμμένα,
Ποῦ περπατεῖ καὶ χαίρεσαι, λαλεῖ καὶ ἀναγαλλιάζεις;
Στήνει δεξιὰ, στήνει ζερβιὰ, τὰ μεταξένια δίχτυα.
Σ' τὴ μιὰ δὲν τὸν ἐζύγωσε, σ' τὴν ἄλλη τοῦ ξεφεύγει,
Σ' τὴν τρίτη μέσα μπλέκεται καὶ πιάνεται σ' τὸ δίχτυ.

Μὲ τί λαχτάρα ὁ κυνηγὸς καὶ μὲ τί καρδιοχτύπι
Τρέχει κοντὰ σ' τὰ δίχτυα του ξεπλέκει τὸ πλεμμάτι,
Καὶ βάζει τό 'μορφο πουλὶ τὴν πέρδικα σ' τὸ χέρι.
Τὴν παίρνει μὲ φιλήματα, μὲ χάδια τὴν παγαίνει,
Καὶ τὸ καλίτερο κλουβὶ, ἕνα χρυσὸ κλουβάκι,
Ἀνοίγει, καὶ τὴν πλουμιστὴ πέρδικα βάζει μέσα.
Ζάχαρι μὲ τὸ στόμα του ὁ ἴδιος τὴν ταγίζει,
Καὶ μὲ καθάριο κρούσταλλο νεράκι τὴν ποτίζει.

Μὰ ἦρθε χρόνος δίσεχτος, μῆνας δυστυχησμένος,
Καὶ ὁ κυνηγὸς σ' τὸν πόλεμο πάγει μακριὰ σ' τὰ ξένα,
Κ' ἔμεινε τὸ πουλὶ ἀρφανὸ, ἡ πέρδικα μονάχη.
Κανεὶς δὲν τὴν ταγίζει πλειὰ, κανεὶς δὲν τὴν κυττάζει.
Μόν' ἕνα χέρι ἄπονο, χέρι καταραμένο,
Νερὸ τῆς βάζει σ' τὸ κλουβὶ, νερὸ ἀπὸ τὴ Λίμνη.
Ποιὸς ἤπιε τὸ νερὸ ποτὲ τῆς Λίμνης κ' εἶδε κόσμο;
Ἤπιε κ' ἐκείνη ἀπ' αὐτὸ, ἤπιε κ' ἐφαρμακώθη.

Ἡ πέρδικα ἔτσι ἐχάθηκε ἡ μικροχαϊδεμμένη,
Ποῦ 'χε τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερὰ γραμμένα,
Ποῦ λάλειε καὶ ἀναγάλλιαζες, περπάτειε κ' ἐχαιρόσουν!

[Ἐπέρχεται μικρὰ σιγή]

Α' ΓΥΝΗ [ἔντρομος]

Εἶνε ἡ μοῖρά μου αὐτά;

Α' ΓΥΦΤΙΣΣΑ

Ἡ μοῖρά σου, Φροσύνη!

[Ἡ γυνὴ συνάπτει τὰς χεῖρας ἔντρομος. Καταπίπτει ἡ αὐλαία].

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

〰 Εἶναι ἁμάρτημα τὸ νὰ ἀναχωρήσῃ τις ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διηγεῖταί που ὁ κ. Ν. Δραγούμης, χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὰ ὀπτανεῖα τοῦ *κεμπαπίου*· ὅταν τις φίλος μου μὲ ὡδήγησε πρώτην φορὰν εἰς ἓν ἐκ τῶν πλέον ὀνομαστῶν, κείμενον παρὰ τὸ Βαλιδὲ Χάνι, ᾐσθάνθην κλονουμένην τὴν γενναιότητα τοῦ στομάχου μου, καὶ ἐκλείπουσαν τὴν ἀκάθεκτον πεῖνάν μου. Τοῦρκός τις καταλιγδωμένος, τὰς χειρίδας τοῦ ὑποκαμίσου ἔχων ἀνεστραμμένας ὑπεράνω τῶν ἀγκώνων, ἐστέκετο παρὰ τὴν πύλην, καὶ ἠρώτα τοὺς εἰσερχομένους *πόσας σοῦβλας θέλουν*. Ἐπέρα εἰς μικροὺς καὶ λεπτοὺς ὀβελοὺς ἀνὰ δύω ἐλάχιστα κομμάτια κρέατος λιπαροῦ, καὶ τὰ ἔψηνε, θέτων ἐπ' αὐτῶν καὶ τὸν ἄρτον τὸν ὁποῖον ἔμελλε νὰ δώσῃ εἰς τοὺς ξένους. Ὁ φίλος μου, ὅστις κατοικεῖ πρὸ πολλοῦ εἰς Κωνσταντινούπολιν, εἶχε πολλάκις γευθῆ τὸ περιώνυμον ἐκεῖνο φαγητόν. Εἰσῆλθε λοιπὸν θαρραλέως εἰς τὸ ὀπτανεῖον, καὶ, μετὰ δύω του λέξεις, ὁ ἐπιτήδειος μάγειρος, ἀνασηκώσας τὴν πλατεῖαν ἀναξυρίδα του καὶ περισφίγξας τὴν ζώνην του, ἔψησε τὸ *κεμπάπιον*, καὶ βαλὼν αὐτὸ ἐντὸς πινακίου ξυλίνου ὁμοῦ μὲ τὸν ἄρτον, μᾶς τὸ παρουσίασεν ἀχνίζον, καθήσαντας εἰς γωνίαν τινὰ ἐπὶ σκαμνίου χαμηλοῦ. Ἐλησμόνησα νὰ εἴπω ὅτι, ἐνῷ μᾶς ἔφερεν αὐτό, τὸ ἀνεκάτωνε χαριέντως μὲ τὰ δάκτυλά του, διὰ νὰ ἐρεθίσῃ βεβαίως πλειότερον τὴν ὄρεξίν μας. Πρέπει ἐν τοσούτῳ νὰ ὁμολογήσω ὅτι ἡ εὐωδία, γαργαλίσασα τὸ ὀσφραντικὸν αἰσθητήριόν μου, κύξησεν ἐπὶ τοσοῦτον τὴν πεῖνάν μου, ὥστ' ἐλησμόνησα καὶ τὰς λιγδωμένας ἀναξυρίδας καὶ τοὺς γυμνοὺς πόδας τοῦ μαγείρου μας, καὶ ἄλλο δὲν ἔβλεπον εἰμὴ τοὺς ἐπέχοντας τόπον περόνης δακτύλους μου, ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἀπὸ τοῦ στόματός μου εἰς τὸ τρυβλίον, καὶ ἀπὸ τοῦ τρυβλίου εἰς τὸ στόμα μου. Ποτέ μου δὲν ἐγεύθην φαγητὸν γλυκύτερον! Εἶναι ἄρα ἀνάγκη νὰ προσθέσω, πρὸς ἐπικύρωσιν τοῦ λόγου μου, ὅτι καὶ ὁ μέγας δοὺξ τῆς μεγάλης Ῥωσίας Κωνσταντῖνος ἐγεύθη εἰς τὸ ἴδιον μέρος, ὀλίγον πρὸ ἐμοῦ, *κεμπάπιον*, καὶ ὅτι ἡ γνώμη του συμφωνεῖ παραδόξως μὲ τὴν ἰδικήν μου;

〰 Ἡ μεγάλη καταστροφὴ, ἣν αἱ τίγρεις ἐπενέγκουσιν ἐν τῇ Ἰνδικῇ, ἀναγκάζει τοὺς πολίτας καὶ τὴν κυβέρνησιν νὰ κηρύττωσιν ἀδιάλλακτον κατ' αὐτῶν πόλεμον. Οἱ ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως τεταγμένοι θηριοκτόνοι φαρμακοῦσι, τουφεκίζουσιν, ἀγρεύουσιν τὰς προστυγχανούσας, καθ' ἑκάστην δὲ ἀγγέλλουσι μετ' εὐφημιῶν αἱ ἐφημερίδες τὸν ὄλεθρον τριῶν ἢ τεσσάρων τῶν ἀμειλίκτων ἀνθρωποφάγων θηρίων. Δυστυχῶς δὲν ἐξηκριβώθη εἰσέτι ἡ εἰς φαρμάκωσιν ἀναγκαία τοῦ δηλητηρίου ποσότης, διότι αἱ τίγρεις, πρὶν ἀποθάνωσι, κρύπτονται εἰς δάση ἀπρόσιτα. Ἐξελθών ποτε ἐπὶ θήραν ὁ λογαχὸς Κωλφίλδ μετὰ τῶν ὀπαδῶν του εὗρε τίγριν κατατρώγουσαν πτῶμα ποιμένος· ἀλλὰ τὸ θηρίον ἰδὼν πόρρωθεν τοὺς διώκτας ἔφυγε δρομαίως. Ὁ λοχαγὸς δὲν ἠδύνατο νὰ τὴν καταδιώξῃ, διότι ἦτο δείλη ὀψία· ἀπεφάσισε λοιπὸν νὰ ἐπιπάσῃ δηλητήριον εἰς τὸν ἡμίβρωτον ποιμένα, ἐπιστρέψας δὲ τὴν ἐπιοῦσαν λίαν πρωῒ εὗρε τὸ θηρίον νεκρὸν πλησίον τοῦ ἀνθρωπίνου λειψάνου. Οἱ πολῖται ἠγανάκτησαν κατὰ τοῦ λοχαγοῦ, ὡς οὐδεμίαν ἔχοντος ἐξουσίαν νὰ ἐπιπάσῃ δηλητήριον εἰς τὸ πτῶμα ἢ νὰ ἀφῇ τοῦτο ἐκτεθειμένον εἰς βορὰν, διότι διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἔπρεπε καὶ τὸ σῶμα ναύτου, καταβρωθέντος τὸν πόδα ὑπὸ κήτους, νὰ ἐκριφθῇ εἰς τὴν θάλασσαν ἵνα χρησιμεύσῃ δέλεαρ πρὸς σύλληψιν ἐκείνου. Πρὸς ἄμυναν τῶν τίγρεων ἐπενοήθη πανοπλία, ἣν φοροῦντες οἱ θηρευταὶ ὁμοιάζουσιν ἀκανθοχοίρῳ.

〰 Τὸ ἐν τῇ ἑορτῇ τῆς Ἀναστάσεως ἀναφθὲν φῶς, προσπαθοῦσιν, εἴς τινα μέρη τῆς Ἑλλάδος, ἀνάπτοντες τὸν ἔμπροσθεν τῶν ἁγίων εἰκόνων καιόμενον λύχνον, νὰ τὸ διατηρῶσιν ἄσβεστον μέχρι τῆς Ἀναλήψεως. Τοῦτο ἐνθυμίζει τὸ ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Δήμητρος καὶ Κόρης ἐν Μαντινείᾳ διατηρούμενον ἄσβεστον πῦρ, ὡσαύτως καὶ τὸ ἐν Δελφοῖς καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ τὸ ἐν Ῥώμῃ τῶν ἑστιάδων.

〰 Τὸ ὄνομα τοῦ Ἀλεξίου Νούτσου οὐδένα λανθάνει· ὁπλαρχηγὸς τοῦ διαβοήτου Ἀλῆ Πασσᾶ τῶν Ἰωαννίνων κατέστη χρησιμότατος εἰς πολλοὺς καὶ πολλοὺς ἔσωσεν ἀπὸ τῶν ὀνύχων τοῦ αἱμοβόρου τυράννου. Εἶχεν ὅμως τὸν χαρακτῆρα δεσποτικὸν καὶ ἠξίου νὰ ὑποτάσσωνται αὐτῷ πάντες οἱ νόμοι καὶ οἱ θεσμοί. Ἑορτήν τινα τοῦ Πάσχα, βραδύναντος αὐτοῦ, οἱ ἱερεῖς ἔψαλον τὸν ὄρθρον καὶ ἤρχισαν τὴν λειτουργίαν. Ὁ Νοῦτσος ἦλθεν ἀργά· ὀργισθεὶς, διατάττει ν' ἀρχίσῃ ἐκ δευτέρου ὁ ὄρθρος καὶ οὕτως ἐγένετο.

Εἷς Ἀναγνώστης.

Ὑπελογίσθη ὅτι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου μέχρι τοῦδε ἀπεβίωσαν 26,628,843,285,075, 840 ἄτομα.

ΥΓΙΕΙΝΗ

Περὶ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ φωτὸς ἐπὶ τῆς ὑγείας τοῦ ἀνθρώπου.

Συνέχεια· ἴδε σελ. 239.

Β'

Τίνι τρόπῳ ἐνεργεῖ τὸ φῶς ἐπὶ τοῦ σώματος ἡμῶν, καὶ διατί καθίσταται τοσοῦτον οὐσιώδης ἡ παρουσία του διὰ τὴν ζωὴν καὶ ὑγείαν ἡμῶν; Τοῦτο ἤδη θέλομεν προσπαθήσει νὰ ἐξηγήσωμεν ὅσον τὸ δυνατὸν ἁπλούστερον.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι τὸ φῶς ἔχει ἐπὶ τοῦ δέρματος ἰσχυράν τινα κεντιστικὴν ἐνέργειαν, ἥτις συντελεῖ εἰς τὸν χρωματισμὸν αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο τὰ ἀσκεπῆ μέρη τοῦ σώματός μας, ἅτινα μένουσι διηνεκῶς ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἐπενέργειαν τοῦ φωτὸς, ὡς αἱ χεῖρες, ὁ λαιμὸς καὶ τὸ πρόσωπον, εἶνε βαθύτερον χρωματισμένα, καὶ σεγνότερα, καὶ τραχύτερα τῶν λοιπῶν τοῦ σώματος μερῶν, ἅτινα ἐλάχιστον ἐκτίθενται εἰς τὸ φῶς, διότι ὑπάρχουσι διηνεκῶς κεκαλυμμένα ὑπὸ τῶν ἐνδυμάτων. Οἱ κάτοικοι τῶν ἀγρῶν καὶ οἱ ἐργαζόμενοι ἐν ὑπαίθρῳ, ὡς οἱ γεωργοὶ, κτίζαι, ἀγωγεῖς κτλ. ἔχουσι τὸ δέρμα τραχύτερον, βαθυτέρου χρώματος καὶ στεγνότερον ἢ οἱ κατοικοῦντες εἰς τὰς πόλεις καὶ ἔχοντες ἐπαγγέλματα, ἅτινα τοὺς ὑποχρεοῦσι νὰ μένωσι διηνεκῶς ὑπὸ τὴν σκιὰν ἐντὸς τῶν ἐργαστηρίων των. Ταῦτα δὲ πάντα συμβαίνουσι, διότι ἡ ἐπὶ τοῦ δέρματος κεντιστικὴ ἐνέργεια τοῦ φωτὸς διεγείρει τὴν ἐντὸς τῶν τριχοειδῶν δερμικῶν ἀγγείων κυκλοφορίαν τοῦ αἵματος καὶ ἐπιταχύνει αὐτὴν, ἐξ οὗ προέρχεται ἡ ἐπέκτασις τοῦ ἀγγειώδους αὐτοῦ συστήματος καὶ ἡ βαθυτέρα τοῦ δέρματος χρῶσις, ὡς καὶ ἡ αὔξησις τῆς ἀπορροφήσεως καὶ ἐλάττωσις τῆς ἐκκρινομένης ὑγρότητος, καὶ ἑπομένως ἡ τραχύτης καὶ ξηρασία τοῦ δέρματος. Ὅταν δὲ τοὐναντίον τὸ φῶς ὑπάρχῃ ὀλίγον, ἡ ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐνέργειά του εἶνε ἀσθενεστέρα, καὶ τούτου ἕνεκεν ἡ δερμικὴ τοῦ αἵματος κυκλοφορία ἀδρανής· ὅθεν λευκοτέρα ἡ χροιὰ αὐτοῦ καθίσταται, καὶ χαλαροῦται τὸ δέρμα, καὶ μαλθακότερον καὶ ὑγρότερον καὶ ψυχρὸν ἀποβαίνει.

Τὸ φῶς ὅμως, πλὴν τῆς ἀνωτέρω ἐπὶ τοῦ δέρματος ἐνεργείας του ἔχει καὶ ἄλλην πολὺ βαθυτέραν ἐπὶ τοῦ αἵματος. Καὶ ὄντως, ἐὰν ἐξετάσῃ τις τὴν κατάστασιν τῶν διὰ πολλοῦ χρόνου στερηθέντων τῆς τοῦ φωτὸς παρουσίας, πείθεται περὶ τούτου· διότι, ἐκτὸς τῆς περιγραφείσης ὠχρότητος καὶ ψυχρᾶς ὑγρότητος τοῦ δέρματος, φέρουσιν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι τὰς σάρκας φουσκωμένας καὶ μαλθακὰς ὡς ζύμην, τὰς ἀρθρώσεις ἐξωγκωμένας καὶ πλήρεις ὀρρώδους ὑγροῦ, τὰ βλέφαρα καὶ τὰ χείλη οἰδηματώδη, καὶ ἡ παραμικρὰ ἐπὶ τοῦ δέρματος αὐτῶν ἀμυχὴ, τὸ ἐλάχιστον ἔκδαρμα, παράγει αἱμορραγίαν ἰσχυρὰν αἵματος ὑδατώδους, καὶ ὁμοίου πρὸς κερασόζωμον· πάντα δὲ ταῦτα τὰ συμπτώματα δεικνύουσι μεγάλην ἀποσύνθεσιν καὶ καταστροφὴν τῶν σφαιριδίων τοῦ αἵματος, ἣν προεκάλεσεν ἀφεύκτως ἡ στέρησις τοῦ φωτός. Τόσον δὲ εἶνε βέβαιον τοῦτο, ὥστε, ἐξετάσεως γενομένης καὶ εἰς τὰ φυτὰ ἐκεῖνα τὰ βλαστάνοντα εἰς τὸ σκότος, ἀπεδείχθη, ὅτι καὶ αὐτὰ πάσχουν ἔλλειψιν τῶν σφαιριδίων τῆς παραγούσης τὸ πράσινον τῶν φυτῶν χρῶμα ὕλης, ἥτις ἀντιστοιχεῖ μὲ τὰ αἱματοσφαιρίδια τῶν ζώων, διότι διὰ πειραμάτων πάλιν ἀπεδείχθη, ὅτι ἡ ὕλη αὕτη αὐξάνει εἰς τὰ φυτὰ, ὅταν ποτίζωνται δι' ὕδατος περιέχοντος διαλελυμένον σίδηρον, ὅπως αὐξάνονται εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ αἱματοσφαιρίδια διὰ τῆς χορηγήσεως τῶν σιδηρούχων φαρμάκων.

Ἐκ τῶν ἄχρι τοῦδε ἐκτεθέντων δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν τοὺς ἀκολούθους ὑγιεινοὺς κανόνας:

1ον Ὅταν τις προτίθεται νὰ οἰκοδομήσῃ ἢ νὰ ἐνοικιάσῃ οἰκίαν δέον νὰ ἐκλέγῃ ὅσον οἷόν τε ἀνοικτότερον μέρος, καὶ νὰ προτιμᾷ τὰς ἐπὶ μεγάλων ὁδῶν καὶ πλησίον πλατειῶν θέσεις· νὰφροντίζῃ δὲ ὅπως δίδηται εἰς τὴν οἰκίαν ἄφθονον φῶς διὰ παραθύρων, καταλλήλως τοποθετηθέντων.

2ον Οἱ ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματός των ὑποχρεούμενοι νὰ μένωσιν ἐπὶ πολὺ ὑπὸ σκιὰν, δέον νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς εἰσαγωγῆς ὅσον οἷόν τε ἀφθονωτέρου φωτὸς ἐν τοῖς ἐργαστηρίοις των, καὶ νὰ μὴ ὀκνῶσι νὰ ἐξέρχωνται ἐνίοτε καὶ εἰς τὸ ὕπαιθρον, ἵνα ἐκτίθηνται εἰς τὴν εὐεργετικὴν τοῦ ἀπλέτου φωτὸς ἐπενέργειαν.

3ον Οἱ εἰς ἀνάρρωσιν ἀπὸ βαρείας καὶ μακρᾶς νόσου εὑρισκόμενοι δέον νὰ ἐπιζητῶσι τὸ φῶς, διότι τοῦτο συντελεῖ, ὡς εἴπομεν, εἰς τὴν αἱματοποίησιν, καὶ ἑπομένως εἰς τὴν ἐνδυνάμωσίν των.

4ον Τὰ παιδία δέον νὰ μὴ φυλακίζωνται δι' ὅλης τῆς ἡμέρας ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἀλλὰ νὰ ἐξέρχωνται καὶ εἰς τὸ ὕπαιθρον ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν νοημόνων ὑπηρετῶν καὶ μὲ τὰς ἀνηκούσας προφυλάξεις κατὰ τῶν ἐκ τῆς ἐπικρατούσης ἀτμοσφαιρικῆς θερμοκρασίας κινδύνων.

Ἕπεται συνέχεια.

ΠΡΑΚΤΙΚΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ

Ζῷα ἐκλαμβανόμενα ὡς βλαβερά.

Αἱ σαῦραι (γουστερίτσες) εἰς τὰς χώρας ἡμῶν εἶναι ἀβλαβεῖς ὡς πρὸς τὸν ἄνθρωπον· τοὐναντίον χρησιμεύουσιν ὡς καταστροφεῖς ἀπείρων ἐντόμων καὶ τῶν χρυσαλίδων αὐτῶν. Δὲν βλάπτουσι παντελῶς τὰ φυτὰ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων· ὥστε ὁ διωγμὸς αὐτῶν καὶ ἡ καταστροφὴ, ἥτις πανταχοῦ σχεδὸν γίνεται καὶ μάλιστα ὑπὸ τῶν παίδων, εἶναι παράλογος. Αἱ σαῦραι δάκνουσιν ὅταν ζητήσῃ τις νὰ τὰς συλλάβῃ, ἀλλὰ τὸ δῆγμά των, τὸ ὁποῖον εἶναι ἐνίοτε ἰσχυρὸν, οὐδὲν ἔχει τὸ ἐπιβλαβὲς καὶ φαρμακερόν.

ΑΘΗΝΗΣΙ — ΤΥΠΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΣ, ΟΔΟΣ ΠΑΤΗΣΙΩΝ, 14.